

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**Методичні рекомендації
з організації самостійної роботи
з дисципліни “Фінанси, гроші та кредит”
для бакалаврів з галузі знань
0306 – «Менеджмент і адміністрування»
за напрямом підготовки 6.030601 “Менеджмент”**

Черкаси – 2013

УДК 336.6:336.1

Рецензент:

к.е.н., доцент *Андріяко Ю.В.*,
завідувач кафедри економіки підприємства
Черкаського національного університету
ім. Б. Хмельницького.

*Обговоренно і рекомендовано до друку
На засіданні кафедри економіки підприємства, обліку та аудиту
(протокол №7 від 05березня 2012 року)*

*Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 2 від 28.11.2012 року)*

Методичні рекомендації з організації самостійної роботи з дисципліни
“Фінанси, гроші та кредит” для бакалаврів з галузі знань 0306 - «Менеджмент і
адміністрування» за напрямом підготовки 6.030601 “Менеджмент” / Укладач:
М.П. Сологуб. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013.- 84с.

УДК 336.6:336.1

3
ЗМІСТ

Передмова.....

Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни.....

Самостійна навчальна робота студента.....

Засоби контролю та структура дисципліни.....

Інформаційно-методичне забезпечення дисципліни.....

Навчально-методичне забезпечення дисципліни.....

Індивідуальні завдання.....

Методичні рекомендації щодо написання і оформлення рефератів.....

Перелік питань для підготовки до іспиту.....

Короткий термінологічний словник.....

Список рекомендованої літератури.....

1. ПЕРЕДМОВА

1.1. Предметом вивчення дисципліни є система фінансових та грошових відносин у суспільстві та закономірності її розвитку і функціонування.

Мета вивчення дисципліни. Головною метою викладання дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» є формування у студентів економічного мислення, та системи знань щодо загальних закономірностей розвитку сучасних фінансових і грошово-кредитних відносин суспільства.

У результаті вивчення курсу студенти повинні отримати систему знань, щоб об'єктивно оцінювати економічні процеси, які відбуваються в суспільстві, розуміти сутність і тенденції розвитку фінансових і грошово-кредитних відносин та їх особливості у сфері фінансів і грошово-кредитних господарських одиниць, уміти розробляти й вирішувати актуальні питання теорії і практики розбудови фінансової та грошово-кредитної політики держави.

1.2. В процесі вивчення дисципліни студент повинен знати:

- сутність і функції фінансів та грошово-кредитних відносин;
- природу сучасних фінансів та грошово-кредитних відносин;
- історичний розвиток і дискусійні проблеми теорії фінансів та грошово-кредитних відносин;
- дискусії з питань теорії грошових відносин;
- сутність, склад і принципи сучасної фінансової системи та грошово-кредитних відносин;
- характеристику фінансового ринку і його складових та грошово-кредитних відносин;
- роль фінансів в сучасній економіці та грошово-кредитних відносин;
- функції і склад сучасної фінансової системи та грошово-кредитних відносин;
- поняття, структуру і призначення фінансових систем та грошово-кредитних відносин

Вміти оцінювати стан фінансових відносин в Україні, а також перспективи їх розвитку.

1.3. Для підготовки до практичних занять та самостійної роботи рекомендовано перелік літературних джерел. Науковою і методичною основою дисципліни є досягнення вітчизняних і зарубіжних науковців з проблеми грошово-кредитних відносин, законодавчі і нормативні акти України.

1.4. В процесі вивчення дисципліни здійснюється модульний контроль в формі контрольних робіт. По закінченню семестру – екзамен.

1.5. Самостійна робота студентів передбачає більш глибоке вивчення кожної теми курсу, виходячи з матеріалу лекцій та рекомендованої літератури.

1.6. Загальний обсяг годин на вивчення – 162, в тому числі аудиторні заняття (30 години – лекції, 34 години – практичні заняття), 96 годин – самостійна робота.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ (ЗМІСТ) ДИСЦИПЛІНИ

Зміст дисципліни розкривається в темах:

А. Модуль I

- Тема 1.* Сутність фінансів, їх функції і роль
- Тема 2.* Фінансова система та фінансовий механізм
- Тема 3.* Податки і податкова система
- Тема 4.* Бюджет і бюджетна система
- Тема 5.* Доходи і видатки державного бюджету
- Тема 6.* Державний кредит
- Тема 7.* . Фінанси господарських суб'єктів
- Тема 8.* Місцеві фінанси
- Тема 9.* Фінансовий ринок
- Тема 10.* Міжнародні фінанси
- Тема 11.* Сутність і функції грошей

Б. Модуль II

- Тема 12.* Грошовий обіг і грошова маса
- Тема 13.* Грошовий ринок
- Тема 14.* Грошові системи
- Тема 15.* Інфляція і грошові реформи.
- Тема 16.* Валютний ринок і валютні системи
- Тема 17.* Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм
- Тема 18.* Кредит у ринковій економіці
- Тема 19.* Кредитні системи
- Тема 20.* Центральні банки
- Тема 21.* Комерційні банки
- Тема 22.* Спеціалізовані кредитно- фінансові установи

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних (семінарських). Низку питань винесено на розгляд і обговорення під час практичних (семінарських). Також велике значення в процесі вивчення і закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі ці види занять розроблені відповідно до положень Болонської декларації.

3. САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТА

Для опанування матеріалу дисципліни «Фінанси» окрім аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі.

Основними видами самостійної роботи студента є вивчення додаткової літератури, робота з довідковими матеріалами, підготовка до практичних занять, підготовка до поточного й підсумкового контролю, виконання самостійного завдання.

Зміст самостійної роботи студента у форматі дисципліни “Фінанси, гроші та кредит” визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача. Вимоги визначаються кафедрою відповідно до ОКХ, з урахуванням освітньо-професійної програми підготовки бакалавра.

Види самостійної роботи студентів - це самостійна робота, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять; пошуково-аналітична робота; наукова робота.

Форми самостійної роботи з навчальної дисципліни “Фінанси, гроші та кредит” для студентів є різні та визначаються робочою навчальною програмою, залежно від мети, завдань та змісту навчальної дисципліни, специфікою спеціальності і, зокрема: опрацювання теоретичних засад прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання; виконання домашніх завдань; підготовка до семінарських, практичних (лабораторних) занять; підготовка до контрольних робіт та інших форм поточного контролю; систематика вивченого матеріалу курсу перед написанням модулів та іспитом; виконання індивідуальних завдань (написання реферату за заданою проблематикою; пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою курсу; аналітичний розгляд наукової публікації).

Поточні консультації студентів з питань виконання завдань СРС, а також підведення підсумків з деяких видів виконаних робіт здійснюються під час планових занять з індивідуально-консультаційної роботи.

4. ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ ТА СТРУКТУРА

В організації навчального процесу застосовується поточний і підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюють під час практичних занять. Він має на меті перевірку рівня підготовленості студентів з певних розділів (тем) навчальної програми і виконання конкретних завдань. Поточний контроль (тестування, усне опитування, доповіді) проводиться та оцінюється за питаннями, які винесені як на практичне (семінарське) заняття, так і на самостійну роботу.

Підсумковий контроль виконують з метою оцінювання результатів навчання студентів. Загальна оцінка кожного змістового Модулю складається з поточних балів і з балів виконання модульної роботи.

Система оцінювання знань, вмінь і навичок студентів передбачає оцінювання всіх форм вивчення дисципліни.

Перевірка й оцінювання знань студентів здійснюється із використанням наступних форм:

1. Оцінювання засвоєння питань для самостійного вивчення.
2. Проведення модульного контролю.
3. Проведення підсумкового диференційного заліку.

5А БАЛІВ. Студент володіє системними знаннями навчального матеріалу та ефективно їх застосовує для виконання практичних завдань, щ передбачені навчальною програмою. Відповідь студента повна, правильна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення. Вміє самостійно знаходити і використовувати джерела економічної й законодавчо-нормативної інформації, оцінювати таку інформацію. Встановлює причинно-наслідкові між предметні зв'язки, робить аргументовані висновки. Правильно і усвідомлено використовує всю отриману документацію в межах навчальної програми, бездоганно виконує практичні завдання, як з використанням типового алгоритму (послідовності дій), так і за самостійно розробленим алгоритмом. Виказує пізнавально-творчий інтерес до обраної спеціальності. Студент самостійно і правильно застосовує отриману інформацію. Практичні завдання виконує в цілому правильно, в повному обсязі, як з використанням типового алгоритму, так і в дещо змінених умовах.

4В БАЛІВ. Студент самостійно з розумінням відтворює основний навчальний матеріал та застосовує його при виконанні практичних завдань в типових умовах (стандартних ситуаціях). Дає визначення основних понять, аналізує, порівнює інформацію, встановлює її зв'язок з обраною професією та робить висновки. Відповідь в цілому правильна, логічна та достатньо обґрунтована. Виконує практичні завдання за типовим алгоритмом з консультативною допомогою викладача, усвідомлено користується довідковою інформацією. При відповіді та виконанні практичних завдань припускається несуттєвих помилок, які частково виправляє. Оформлення виконаного завдання має бути охайним.

4С БАЛІВ. Студент самостійно з розумінням відтворює суть основних положень навчального матеріалу та застосовує його при виконанні практичних завдань в типових умовах. Дає визначення основним поняттям, категоріям та законма, аналізую, робить висновки. Його відповідь в цілому правильна, але містить неточності та недостатньо обрґрунтована. Виконує практичні завдання за типовим алгоритмом з консультативною допомогою викладача. Користується довідковою інформацією. При відповіді та виконанні практичних завдань припускається несуттєвих помилок, які частково виправляє.

3D БАЛІВ. Студент на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння відтворює основні положення навчального матеріалу та виконує практичні завдання з частковою допомогою викладача. З помилками дає визначення основним поняттям, може частково обґрунтувати ат проаналізувати свою відповідь. При відповіді та виконанні практичних завдань допускається помилок, які самостійно виправити не може.

3E БАЛІВ. Студент на рівні запам'ятовування без розуміння відтворює навчальний матеріал та виконує практичні завдання з допомогою викладача. Стикається зі значними труднощами при аналізі та порівнянні економічних явищ та процесів. При відповіді та виконанні практичних завдань допускається значної кількості помилок, які самостійно виправити не може.

2 FХ F БАЛІВ. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

5.ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Закон України “Про банки та банківську діяльність”: Затв. Постановою ВРУ від 20.03.91 № 872-12 // ВВР України. – 1991. – № 25. – С. 281.
2. Закон України “Про державне регулювання ринку цінних паперів”: Затв. Постановою ВРУ від 30.10.96 № 475/96-ВР // ВВР України. – 1996. – № 51. – С. 292.
3. Закон України “Про Національний банк України”: Затв. Постановою ВРУ від 20.05.99 № 679-14 // ВВР України. – 1999. – № 29. – С. 238.
4. Закон України “Про цінні папери та фондову біржу”: Затв. Постановою ВРУ від 18.06.91 № 1202/12 // ВВР України. – 1991. – № 38. – С. 508.
5. Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України: Інструкція № 7, затв. постановою Правління НБУ від 02.08.96 № 204 // Дод. до “Вісн. НБУ”. – 1996. – № 6. – С. 29.
6. Про кредитування: Положення НБУ, затв. постановою Правління НБУ від 28.09.95 № 246 // Дод. до “Вісн. НБУ”. – 1995. – С. 23.
7. Про міжбанківські розрахунки в Україні / Національний банк України. – К., 1996. – 119с.
8. Про порядок створення та реєстрації комерційних банків: Положення НБУ, затв. постановою Правління НБУ від 27.03.96 № 77 // Дод. до “Вісн. НБУ”. – 1996. – № 5. – С. 3.
9. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет КМУ зі змін. та доп. від 14.07.99 № 932-XIV // Голос України. – 1999. – 11 серп.
10. Абрамова М. А., Александрова Л. С. Финансы, денежное обращение и кредит. – М: ГИНФО, 2000 – 224 с.
11. Алексеев М. Ю. Рынок ценных бумаг. – М.: Финансы и статистика, 1992. – 352 с.
12. Антонов Н., Пессель М. Денежное обращение, кредит и банки. – М.: Финстатинформ, 1995. – 270 с.
13. Ачкасов А. И. Международные валютно-кредитные отношения: два пути развития. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 176 с.
14. Банківська енциклопедія / За ред. А. Мороза. – К.: Ельтон, 1993. – 328 с.
15. Банки и банковские операции / Под ред. Е. Жукова. – М.: Банки и биржи, 1997. – 471 с.
16. Банковская энциклопедия / Под ред. С. Лукаш. – Днепропетровск: Баланс-аудит, 1994. – 249 с.
17. Банковское дело / Под ред. О. Лаврушина. – М.: Страх. тов. РоСТО, 1992. – 428 с.
18. Банковское дело: Учебник / Под ред. С. Колесникова. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 480 с.
19. Бровкова Е., Продиус И. Финансово-кредитная система государства. – К.: Сирин, 1997. – 224 с.
20. Валютне регулювання в Україні: Довід. / Упор. С. Колтун, Т. Панінська. – К.: ЦСТ “Компас”, 1996. – 200 с.

21. Вступ до банківської справи: Навч. посіб. / Відп. ред. М. Савлук. – К.: Лібра, 1998. – 344 с.
22. Гальчинський А. Сучасна валютна система. – К.: Вища шк., 1993. – 189 с.
23. Гальчинський А. Теорія грошей: Навч. посіб. – К.: Основи, 1996. – 413 с.
24. Голуб А., Семенюк А., Смовженко Т. Гроші. Кредит. Банки. – Львів: Центр Європи, 1997. – 206 с.
25. Гриценко О. Гроші та грошово-кредитна політика: Навч. посіб. – К.: Основи, 1996. – 180 с.
26. Гроші та кредит: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М.І.Мирун, М.І.Савлук, І.М.Лазепко та ін. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2002. - 124 с.
27. Деньги. Кредит. Банки: Учебник для вузов/ Е.Ф. Жуков, Л.М. Максимова, А.В. Печникова и др.; Под ред. проф. Е.Ф.Жукова. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1999. – 617 с.
28. Деньги / Сост. А. Чухно. – К.: Украина, 1997. – 509 с.
29. Демківський А. В. Вексельна справа: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. – К. : Либідь, 2003. – 335с.
30. Деньги, кредит, банки: Учебник / Под ред. Кравцовой Г.И. – М.: БГЭУ, 2007. – 448 с.
31. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика: Пер. с англ. / Э. Дж. Долан и др.– М.: [б.и.], 1998. – 448 с.
32. Жуков А. Услуги коммерческих банков: зарубежный опыт и практика. – М.: АО “Консалтбанкир”, 1995. – 69 с.
33. Калина А., Кощеев А. Работа современного коммерческого банка: Учеб.-метод. пособие. – К.: МАУП, 1997. – 224 с.
34. Красавина Л. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 592 с.
35. Круглов В. Основы международных валютно-кредитных и финансовых отношений: Учебник для вузов. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 432 с.
36. Лагутін В. Гроші та грошовий обіг. – К.: Т-во “Знання”, 1998. – 168 с.
37. Лысенко Ю., Ляшко В. Вексель в хозяйственном обороте. – К.: Агенция “Пресс-центр”, 1994. – 156 с.
38. Лисенков Ю., Фетюхина Ю. Ринок цінних паперів: основні поняття і терміни. – К.:Київський інститут банкірів банку «Україна», 1996. – 104 с.
39. Луців Б. Лізинг і факторинг як альтернативне джерело кредитування та інструмент збуту: Навч. посіб. – К.: ІСДО, 1993. – 72 с.
40. Львов Ю. Банки и финансовый рынок. – СПб.: Культинформпресс, 1995. – 528 с.
41. Ляшенко В. Фондовые индексы и рейтинги. – Донецк: Сталкер, 1998. – 320 с.
42. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. – М.: Республика, 1992. – 400 с.
43. Маркова О., Сахарова Л., Сидоров В. Коммерческие банки и их операции. – М.: Банки и биржи, 1995. – 287 с.
44. Мендрул О., Шевчук І. Ринок цінних паперів: Навч. посіб. – К.: Вид-во КНЕУ, 1998. – 152 с.

45. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини. – К.: Либідь, 1992. – 145 с.
46. Мишкін Ф. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. – К.: Основи, 1998. – 963 с.
47. Національний банк та грошово-кредитна політика / За ред. Ю. Мороза, М. Пуховкіної. – К.: КНЕУ, 1999. – 368 с.
48. Общая теория денег и кредита: Учебник / Под ред. Е. Жукова. – Москва: Юнити-Дана, 1995. – 473 с.
49. Основы банковского дела / Под ред. А. Мороза. – К.: Либра, 1994. – 330 с.
50. Поляков, Московкина А. Основы денежного обращения: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 1995. – 351 с.
51. Пятенко С. Кредитно-денежная политика в США. – М.: Наука, 1988. – 156 с.
52. Сакс Д., Ларрен Ф. Макроэкономика: глобальный подход. – М.: Дело, 1996. – 847 с.
53. Финансы. Денежное обращение. Кредит: Учебник для вузов / Под ред. Дробозиной. – М.: ЮНИТИ, 1997. – 386 с.
54. Філіпенко А. Міжнародні валютно-фінансові відносини. – К.: Либідь, 1997. – 246 с.
55. Фондовый рынок: Терминологический словарь-справочник / Под ред. Ю. Лисенкова. – К.: Диалог-пресс, 1997. – 266 с.
56. Гетьман В. Банківська система України: діяльність і проблеми // Банківська справа. – 1995. – № 1.
57. Геєць В. Питання теорії і практики макроекономічної стабілізації в аспекті переходу від економічної кризи до зростання // Вісн. НБУ. – 1997. – № 9.
58. Мусієнко Т. Проблеми міжнародних розрахунків країн СНД та перспективи їх розв'язання // Банківська справа. – 1995. – № 1.
59. Никитин С. Теории инфляции и их эволюция // Деньги и кредит. – 1995. – № 1.
60. Савлук М. Грошово-кредитна політика як фактор економічної стабілізації в Україні // Вісн. НБУ. – 1997. – № 4.
61. Савлук М., Сугоняко О. Чи вистачає грошей в економіці України? // Вісн. НБУ. – 1997. – № 8.
62. Симановский А. О направлениях и инструментах денежной политики // Деньги и кредит. – 1992. – № 6.
63. Ющенко В. Проблеми ремонетизації економіки України // Вісн. НБУ. – 1997. – № 6.
64. Ющенко В. Монетарна політика України: результати і перспективи // Вісн. НБУ. – 1996. – № 4.
65. Ющенко В., Лисицький В. Курсоутворення в Україні та уроки інших країн із перехідною економікою // Вісн. НБУ. – 1997. – № 7.
66. Азаров М. Я., Кольга В. Д., Онищенко В. А. Все про податки: Довідник. – К.: Эксперт-Про, 2000.
67. Боди Зви, Мертон Роберт. Финансы / Пер. с англ.: Учеб. пособие. – М.: Вильямс, 2000.

68. Завгородний В. П. Налоги и налоговый контроль в Украине. – К.: А.С.К., 2000.
69. Завгородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. – К.: Знання, 2000.
70. Косолапов А. Г. Фінансові методи стимулювання ринкових перетворень в Україні. – К.: Знання, 2000.
71. Лунініа І. О. Державні фінанси України в перехідний період. – НАН України, Інститут економічного прогнозування. – К., 2000.
72. Мозговой О. Н. Фондовый рынок Украины. – К.: Феникс, 1997.
73. Пушкарева В. М. История финансовой мысли и политика налогов: Учеб. пособие. – М.: Инфра-М, 1996.
74. Проект прогнозу економічного і соціального розвитку України до 2005 і 2010 років // Урядовий кур'єр. – 1998. – 14 травня.
75. Суторміна В. М., Федосов В. М., Андрущенко В. А. Держава, податки, бізнес. – К.: Либідь, 1992.
76. Суторміна В. М., Федосов В. М., Рязанова Н. С. Фінанси зарубіжних корпорацій. – К.: Либідь, 1992.
77. Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрямки. – К.: КНЕУ, 2002.
78. Шарль Бланкарт. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки / За наук. ред. В. М. Федосова. – К.: Либідь, 2000.
79. Ющенко В., Лисицький В. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні – К.: Скарби, 1998.
80. Бабич А. М., Павлова Л. Н. Финансы: Учебник. – М.: ИД, ФБК-Пресс, 2000.
81. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки/ За наук. ред. проф. В.М. Федосова – К.: Либідь, 2000.
82. Бюджетна система: Навч.-метод. пос. для сам. вивч.дисц.– 2-е вид., перероб. і доп. / В. М. Опарін, В. І. Малько, С. Я. Кондратюк, Г. Б. Коломієць. – К.: КНЕУ, 2002.
83. Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментар / О. В. Турчинов, Ц. Г. Огня. – К.: Парламентське вид-во, 2002.
84. Василик О. Д. Теорія фінансів. Підручник. – К.: НІОС, 2000.
85. Василик О. Д. Державні фінанси України: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1997.
86. Єпіфанова А. О., Сало І. В., Д'яконова І.І. Бюджет і фінансова політика України: Навч. посібник. – К.: Наук, думка, 1997.
87. Зюнькін А.Г. Фінансове право: Опорний конспект лекцій. – К.: МАУП, 2001.
88. Іщенко Є. П. Фінансове право України.- Херсон, 1997.
89. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: Навч. посібник.- К.: Знання, 1999.
90. Опарін В. М. Фінанси: Навч. Пос., – К.: КНЕУ, 2001.
91. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. посіб. – К.:Знання-Прес, 2002.

92. Романенко О. Р., Огородник С. Я., Зязюн М. С. Фінанси: Навч.-метод. пос. для сам. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 1999.
93. Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент: Навч.-метод. пос. для сам. вивч. дисц. – КНЕУ, 2001.
94. Федосов В. М., Опарін В. М. П'ятаченко Г. О. та ін. Податкова система України: Підручник / За ред. В. М. Федосова. – К.: Либідь, 1994.
95. Финансы: Учебник / Под ред. Л. А. Дробозиной. – М.: ЮНИТИ: Финансы, 1999.
96. Финансы: Учебник / Под ред. М. В. Романовского, О. В. Врублевской, Б. М. Сабанти. – М.: Перспектива: Юрайт, 2001.
97. Финансы: Учебник / Под ред. В.М.Родионовой – М.: Финансы и статистика, 1995.

6. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ "ФІНАНСИ, ГРОШІ ТА КРЕДИТ"

Тема 1. Сутність фінансів, їх функції і роль

Предмет науки про фінанси. Об'єктивні передумови виникнення і розвитку фінансів. Фінансові ресурси як матеріальні носії фінансових відносин.

Функції фінансів як виявлення суттєвих ознак, властивостей і суспільного призначення фінансів. Розподільна функція, її зміст. Об'єкти і суб'єкти розподілу і перерозподілу вартості суспільного продукту. Контрольна функція. Взаємозв'язок розподільчої і контрольної функцій.

Вплив фінансів на розвиток суспільного виробництва. Фінансове забезпечення відтворювального процесу. Форми фінансового забезпечення.

Запитання для самоперевірки знань

1. У чому полягає економічна сутність фінансів?
2. Яка об'єктивна необхідність фінансів у суспільному виробництві?
3. Які специфічні ознаки фінансів, їх суспільне призначення?
4. Охарактеризуйте взаємозв'язок між фінансами і грошима, яке значення для фінансових відносин має дотримання закону грошового обігу?
5. Охарактеризуйте теоретичні основи вчення про фінанси.
6. Дайте характеристику фінансових категорій як форми наукового пізнання сутності фінансових відносин.
7. Охарактеризуйте взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями (грошима, ціною, кредитом, заробітною платою).
8. Дайте характеристику функцій фінансів як виявлення їх найважливіших ознак, властивостей і суспільного призначення.
9. Охарактеризуйте форми фінансового забезпечення відтворювального процесу.
10. Охарактеризуйте роль фінансів у формуванні й розвитку ринкової економіки.

Тема 2. Фінансова система та фінансовий механізм

Поняття фінансової системи і теоретичні основи її побудови. Структура фінансової системи. Сфери та ланки фінансових відносин, їх характеристика. Взаємовідносини між окремими сферами та ланками фінансової системи.

Правові та організаційні основи фінансової системи. Державне регулювання фінансових відносин. Оперативне управління фінансовою системою. Фінансовий механізм як сукупність форм і методів організації фінансових відносин. Взаємодія фінансового механізму з господарським механізмом і фінансовою політикою. Складові елементи фінансового механізму.

Фінансове планування і прогнозування: суть, принципи, методи, завдання. Система фінансових планів, їх характеристика.

Запитання для самоперевірки знань

1. Дайте визначення фінансової системи й охарактеризуйте теоретичні основи її побудови.
2. Дайте характеристику сфер та ланок фінансової системи.
3. Охарактеризуйте правову та організаційну основу фінансової системи.
4. Охарактеризуйте управлінські функції окремих органів державної влади України.
5. Розкрийте роль фінансової системи у забезпеченні умов економічного зростання.
6. Дайте характеристику фінансового механізму як сукупності економіко-організаційних і правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави.
7. З яких складових елементів формується фінансовий механізм держави, їх характеристика?

Тема 3. Податки і податкова система

Сутність і функції податків. Класифікація податків, її ознаки. Види податків. Прямі податки. Непрямі податки. Елементи системи оподаткування. Теоретичні питання перекладання податків та ухилення від їх сплати. Податкова система: поняття, основи побудови. Становлення та розвиток податкової системи України. Податковий кодекс України.

Запитання для самоперевірки знань

1. У чому полягає об'єктивна необхідність податків, їх соціально-економічна сутність і функції?
2. Охарактеризуйте механізм оподаткування.
3. Дайте характеристику класифікації податків, її ознаки.
4. Назвіть види прямих і непрямих податків.
5. Охарактеризуйте сутність податкової системи та її місце в економічній системі держави.
6. Обґрунтуйте наукові основи побудови податкової системи. Податкова концепція А. Лаффера та її значення для побудови науково обґрунтованої податкової системи держави.
7. Дайте характеристику податкової системи України та основних етапів її становлення.
8. Якими законами та іншими нормативними актами регулюється функціонування податкової системи України?
9. Дайте загальну характеристику Податкового кодексу України, розкрийте його роль в економіці держави.
10. Охарактеризуйте поняття, сутність, завдання і принципи податкової політики.
11. У чому полягають особливості податкової політики України на сучасному етапі реформування економіки?

Тема 4. Бюджет і бюджетна система

Бюджет як економічна і правова категорія. Місце і значення бюджету в загальній системі фінансових відносин. Розподільча і контрольна функція бюджету.

Бюджетна система: поняття і принципи побудови. Критерії розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи. Міжбюджетні відносини. Міжбюджетні трансферти. Види міжбюджетних трансфертів. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості та їх використання для визначення розподілу міжбюджетних трансфертів. Порядок надання міжбюджетних трансфертів.

Бюджетний процес. Поняття бюджетного процесу і його складові етапи. Організаційні засади бюджетного планування. Порядок складання, розгляду і затвердження проектів державного і місцевих бюджетів. Виконання бюджетів за доходами і видатками. Секвестр бюджету. Захищені статті видатків бюджету.

Казначейська система виконання державного і місцевих бюджетів.

Бюджетні права державних органів законодавчої і виконавчої влади.

Запитання для самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте бюджет як економічну і правову категорію.
2. Дайте загальну характеристику Бюджетного кодексу України, розкрийте його роль в економіці держави.
3. Охарактеризуйте бюджетний устрій та бюджетну систему України і принципи її побудови.
4. У чому полягає бюджетне регулювання і механізм його здійснення?
5. Розкрийте зміст бюджетного процесу і стан його організації в Україні на сучасному етапі.
6. Дайте характеристику касового виконання дохідної і видаткової частини державного і місцевих бюджетів.
7. Охарактеризуйте бюджетні права державних органів законодавчої і виконавчої влади.

Тема 5. Доходи і видатки державного бюджету

Економічна сутність доходів і видатків бюджету. Класифікація бюджетних доходів. Джерела формування бюджетних доходів. Форми і методи мобілізації грошових коштів у бюджет. Податкові і неподаткові надходження, їх склад і структура. Офіційні трансферти.

Видатки державного бюджету, їх класифікація. Основні напрямки використання бюджетних коштів. Поточні та капітальні видатки. Витрати державного бюджету на соціальний захист населення. Склад і структура витрат державного бюджету в соціально-культурній сфері. Фінансування науки. Витрати державного бюджету на фінансову підтримку економіки. Витрати на оборону і державне управління.

Бюджетне фінансування. Форми бюджетного фінансування.

Бюджетний дефіцит. Поняття і причини виникнення. Стійкий і тимчасовий бюджетний дефіцит. Методи розрахунку бюджетного дефіциту. Проблеми скорочення і можливі джерела покриття бюджетного дефіциту.

Запитання для самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте економічну сутність доходів і видатків бюджету.
2. Дайте характеристику доходів Державного бюджету України, загального і спеціального фондів Державного бюджету України.
3. Розкрийте зміст фінансування Державного бюджету України за типом боргового зобов'язання.

4. Охарактеризуйте видатки та кредитування загального фонду Державного бюджету України.
5. Охарактеризуйте видатки спеціального фонду Державного бюджету України.
6. Дайте характеристику міжбюджетним взаємовідносинам в Україні.
7. Охарактеризуйте розмежування видатків бюджету між державним та місцевими бюджетами.
8. Охарактеризуйте взаємовідносини Державного бюджету України з бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя.
9. Дайте характеристику механізму планування і фінансування за державним бюджетом видатків на соціальний захист населення, заклади соціально-культурної сфери, народне господарство, оборону і державне управління.
10. Охарактеризуйте проблему дефіциту державного бюджету: поняття, причини виникнення і джерела його покриття.

Тема 6. Державний кредит

Економічна сутність державного кредиту, його роль у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави і покритті бюджетного дефіциту. Відмінність державного кредиту від банківського. Види державного кредиту. Внутрішній і зовнішній державний кредит. Розвиток міжнародного й умовного державного кредиту.

Форми внутрішнього державного кредиту. Державні позики, їх види.

Форми зовнішнього державного кредиту. Державні зовнішні позики.

Державний борг. Види державного боргу. Структура державного боргу, механізм його формування. Боргова залежність держави, її критичний рівень. Вплив державного боргу на фінансовий стан держави. Управління державним боргом і його обслуговування.

Запитання для самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте соціально-економічну сутність державного кредиту, його роль у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави та в покритті бюджетного дефіциту.
2. Перелічіть форми державного внутрішнього і зовнішнього кредиту і дайте їм характеристику.
3. Розкрийте поняття державного боргу і джерела його погашення.
4. Які є форми управління державним боргом?

Тема 7. Фінанси господарських суб'єктів

Сутність фінансів господарських суб'єктів і принципи їх організації. Грошові надходження від діяльності підприємств, їх склад і економічна характеристика. Валовий і чистий дохід. Загальний і чистий прибуток. Класифікація доходів і видатків. Фінансові ресурси. Власні і залучені грошові кошти.

Особливості фінансів підприємств різних організаційно-правових форм. Джерела формування і напрямки використання фінансових ресурсів комерційних підприємств державної і недержавної форм власності. Взаємовідносини підприємницьких структур із бюджетом і цільовими державними фондами.

Фінанси бюджетних установ. Кошторисне фінансування, його зміст і принципи. Неприбуткова діяльність громадських формувань і добродійних фондів.

Запитання для самоперевірки знань

1. Розкрийте сутність фінансів господарських суб'єктів.
2. Дайте економічну характеристику складу і класифікації грошових надходжень підприємств, поділу їх на власні і залучені.
3. Охарактеризуйте діючий порядок розподілу виручки від реалізації продукції, робіт і послуг підприємств.
4. Розкрийте економічний зміст прибутку як результату фінансово-господарської діяльності підприємства та механізм його розподілу.
5. Дайте загальну характеристику системи оподаткування підприємств. Назвіть діючі зараз в Україні податкові платежі й відрахування підприємств у цільові державні фонди.
6. Охарактеризуйте сутність оборотних коштів і джерела їх формування.
7. Охарактеризуйте систему кредитування господарської діяльності.
8. Охарактеризуйте існуючий порядок фінансового забезпечення відтворення основних фондів.
9. Розкрийте зміст, мету і завдання фінансового планування на підприємстві.
10. У чому проявляється необхідність і значення оцінки фінансового стану підприємств, її показники й методи визначення?
11. Дайте характеристику фінансових відносин суб'єктів господарювання різних форм власності.

Тема 8. Місцеві фінанси

Сутність місцевих фінансів, їх склад і роль у здійсненні політики зміцнення економічної самостійності адміністративно-територіальних формувань.

Фінансові ресурси місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Склад доходів місцевих бюджетів. Закріплені доходи. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Загальний і спеціальний фонди місцевих бюджетів.

Видатки місцевих бюджетів. Обов'язкові видатки і видатки на реалізацію делегованих центральною владою повноважень. Соціальна направленість видаткової частини місцевих бюджетів. Фінансування місцевого господарства. Бюджет розвитку місцевих бюджетів. Позички місцевим бюджетам. Обслуговування боргу місцевих рад.

Запитання для самоперевірки знань

1. Розкрийте суть місцевих фінансів, їх склад і роль у здійсненні політики зміцнення економічної самостійності адміністративно-територіальних формувань в умовах ринкових відносин.
2. Якими фінансовими ресурсами розпоряджаються органи місцевого самоврядування?
3. Розкрийте склад і структуру доходів і видатків місцевих бюджетів.
4. Дайте характеристику механізму планування і фінансування видатків по місцевих бюджетах.
5. Розкрийте зміст фінансів суб'єктів господарювання комунальної форми власності (комунальних підприємств).

Тема 9. Фінансовий ринок

Сутність фінансового ринку, його роль у мобілізації і розподілі фінансових ресурсів. Суб'єкти фінансового ринку.

Структура фінансового ринку. Грошовий ринок. Ринок кредитних ресурсів. Фондовий ринок як найважливіший сегмент фінансового ринку. Первинний і вторинний фондовий ринок, їх призначення. Біржовий і позабіржовий ринок цінних паперів.

Види цінних паперів, які можуть випускатися і обертатися в Україні. Основні характеристики цінних паперів. Правове регулювання фондового ринку. Державний контроль за випуском і обігом цінних паперів.

Фондова біржа: правове становище, організація і порядок роботи. Функції фондової біржі. Порядок допуску цінних паперів до обігу на фондових біржах.

Ринок фінансових послуг, його роль у функціонуванні економічної системи. Види фінансових послуг. Перспективи розвитку фінансового ринку в Україні.

Запитання для самоперевірки знань

1. У чому полягає сутність фінансового ринку і його роль в мобілізації і розподілі фінансових ресурсів?
2. Охарактеризуйте класифікацію фінансових ринків.
3. Які Ви знаєте цінні папери? Дайте їм характеристику.
4. Що Ви знаєте про правове регулювання фінансового ринку?
5. Дайте характеристику змісту і складу інфраструктури фінансового ринку.
6. Охарактеризуйте природу і роль фінансових інститутів в економіці.
7. Що Ви знаєте про ризик і ціну капіталу?
8. Які Ви знаєте фінансові інструменти грошового ринку як складової фінансового ринку?
9. Розкрийте зміст ринку капіталів (фондового ринку).
10. Розкрийте сутність, основи організації і діяльності фондової біржі.
11. Чим зумовлена необхідність державного регулювання ринку цінних паперів і якими методами воно здійснюється в Україні?
12. Охарактеризуйте сучасний стан і перспективи розвитку фінансового ринку в Україні.

Тема 10. Міжнародні фінанси

Сутність, призначення і роль міжнародних фінансів. Світові фінансові потоки: валютні, кредитні, фінансові ринки.

Фінансова діяльність міжнародних організацій. Фінанси Організації Об'єднаних Націй і Європейського Союзу.

Міжнародні фінансові інституції: Міжнародний валютний фонд, Група Світового банку (Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна асоціація розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Агентство з гарантування багатосторонніх інвестицій). Банк міжнародних розрахунків. Європейський Інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, їх завдання, сфери діяльності, формування капіталів та ресурсів. Співпраця України з міжнародними фінансовими інституціями.

Запитання для самоперевірки знань

1. Розкрийте сутність призначення і роль міжнародних фінансів.
2. Охарактеризуйте світові фінансові потоки.
3. У чому полягає сутність міжнародної фінансової інтеграції та її впливу на фінансові інтереси країн і регіонів.
4. Назвіть міжнародні фінансові інституції і охарактеризуйте їх завдання, сфери діяльності, формування капіталів та ресурсів.
5. Охарактеризуйте співпрацю України з міжнародними фінансовими інституціями.
6. Дайте характеристику міжнародному фінансовому ринку і його окремим складовим підсистемам: міжнародному ринку грошей (валютний ринок); міжнародному ринку кредитних ресурсів; міжнародному ринку цінних паперів.
7. Охарактеризуйте міжнародні розрахунки, їх державне регулювання і вплив на фінансово-економічний стан держави.

Тема 11. Сутність і функції фінансів

Вивчаючи сутність грошей у ринковій економіці, студенту потрібно передусім з'ясувати питання про походження грошей, зокрема дві його концепції: еволюційну та раціоналістичну, роль держави у формуванні феномену грошей. Необхідно зрозуміти недоліки бартерного обміну порівняно з грошовим. Треба простежити еволюцію форм грошей, з'ясувати причини, які зумовили перехід від простих до складніших форм. Особливу увагу необхідно звернути на процес демонетизації золота та виникнення паперових і кредитних грошей. Потрібно усвідомити, що сучасні кредитні гроші мають кілька форм прояву, кожна з яких має свої переваги та недоліки.

Потрібно засвоїти механізм формування вартості грошей і сутність її прояву як купівельної спроможності грошей, особливості прояву грошей як грошей і грошей як капіталу. Зрозуміти, що процент – це ціна грошей як капіталу.

Запитання для самоперевірки знань

1. Походження та сутність грошей.
2. Форми грошей та їх еволюція.
3. Вартість грошей.
4. Функції грошей, сфери їх використання та відмінності.
5. Якісні властивості грошей.
6. Роль грошей у ринковій економіці.

Тема 12. Грошовий обіг і грошова маса

У процесі вивчення теми треба усвідомити, що грошовий оборот – це процес безперервного руху грошей в усіх їх формах між суб'єктами економічних відносин. Він обслуговує потоки продуктів та доходів в економіці. Грошовий оборот складається з безлічі різноманітних грошових потоків, які між собою тісно пов'язані, постійно переходять один в інший. Це надає грошовому обороту характер замкнутого, єдиного процесу, незалежно від того, у якій формі гроші виступають та якими способами вони приводяться в рух.

Запитання для самоперевірки знань

1. Сутність грошового обороту, його економічна основа, основні суб'єкти та ринки, які він обслуговує.
2. Модель сукупного грошового обороту; характеристика грошових потоків.
3. Структура грошового обороту за формою платіжних засобів та за економічним змістом.
4. Поняття та складові маси грошей, що обслуговує грошовий оборот, базові гроші та грошові агрегати.
5. Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають.
6. Сутність та вимоги закону кількості грошей, необхідних для обороту.
7. Механізм поповнення маси грошей в обороті.
8. Характеристика грошового мультиплікатора.

Тема 13. Грошовий ринок

Вивчаючи цю тему, треба усвідомити, що грошовий ринок – це особливий сектор ринку, на якому здійснюються купівля та продаж грошей як специфічного товару, формуються попит, пропозиція і ціна на цей товар. Визначальний вплив зміни попиту та пропозиції грошей на ставку процента як їх ціну є свідченням підпорядкованості грошового ринку загальним закономірностям функціонування ринку взагалі.

Запитання для самоперевірки знань

1. Сутність грошового ринку, інституційна модель грошового ринку.
2. Попит на гроші, фактори, що визначають зміну попиту на гроші.
3. Пропозиція грошей, фактори, що визначають зміну пропозиції грошей.
4. Графічна модель грошового ринку, рівновага на грошовому ринку та процент.
5. Заощадження та інвестиції в механізмі грошового ринку.

Тема 14. Грошові системи

Вивчаючи цю тему, необхідно чітко усвідомити, що на відміну від грошового обороту, який є явищем об'єктивним, грошова система – нормативно-правове явище. Грошова система – це форма організації грошового обороту, що визначена загальнодержавними законами, тобто явище суб'єктивне.

У процесі вивчення теми потрібно засвоїти основні складові елементи грошової системи, зрозуміти, з якою метою вони застосовуються. Грошова система має такі елементи: найменування грошової одиниці; масштаб цін; види та купюрність грошових знаків, які мають статус законного платіжного засобу; механізми регулювання безготівкових грошових розрахунків, готівкового грошового обороту, валютного ринку; інституції, що регулюють грошовий оборот.

Запитання для самоперевірки знань

1. Сутність грошової системи, її елементи та роль.
2. Основні типи грошових систем та їх еволюція.
3. Створення і розвиток грошової системи в Україні.
4. Державне регулювання грошової сфери: сутність та методи регулювання.
5. Грошово-кредитна політика центрального банку, її цілі та інструменти.
6. Стан монетизації економіки України, його причини та шляхи поліпшення.
7. Шляхи монетизації державного бюджету.

Тема 15. Інфляція та грошові реформи

Треба зрозуміти, що інфляція виявляється в тривалому і швидкому знеціненні грошей унаслідок надмірного зростання їх маси в обороті. Основною формою інфляції є тривале і швидке зростання цін, додатковими формами її є тривалий дефіцит товарів і послуг та девальвація національних грошей.

Інфляція – це тривалий процес, що має кілька стадій, які різняться не тільки рівнем зростання цін, а й впливом на економіку.

Запитання для самоперевірки знань

1. Сутність, закономірності розвитку та причини інфляції.
2. Економічні та соціальні наслідки інфляції.
3. Особливості інфляції в Україні в перехідний період.
4. Сутність та види грошових реформ.
5. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

Тема 16. Валютний ринок та валютні системи

Важливо звернути увагу на те, що поняття «валюта» не слід ототожнювати з поняттям «грошова одиниця». Національні гроші у процесі обслуговування зовнішньоекономічних відносин втрачають свою самостійність, прийнятність. У зв'язку з цим виникає потреба у грошових коштах, головним призначенням яких має бути обслуговування зовнішньоекономічних відносин у будь-яких сферах їх прояву чи походження. Це відбувається під час формування та реалізації міжнародних валютних, розрахункових та кредитно-фінансових операцій як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках.

Запитання для самоперевірки знань

1. Сутність валюти, її призначення та сфера використання. Види, чинники та значення конвертованості валюти.
2. Валютний ринок: сутність та характеристика основних елементів. Характеристика операцій на валютному ринку.
3. Сутність, основи формування та чинники впливу на валютний курс. Основні режими валютних курсів.
4. Поняття, призначення та елементи національної валютної системи.
5. Сутність, призначення й використання платіжного балансу та золотовалютних резервів.
6. Поняття, елементи та етапи розвитку світової та міжнародної валютних систем. Формування Європейського валютного союзу.

Тема 17. Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм

Вивчаючи цю тему, треба запам'ятати, що кількісна теорія грошей є нині пануючою. Згідно з цією теорією вартість грошей і рівень товарних цін змінюється залежно від кількості грошей в обігу: чим їх більше, тим ціни на товари вищі, а вартість грошей нижча, і навпаки.

Кількісна теорія грошей пройшла тривалий шлях свого розвитку. Розрізняють ранню та сучасну кількісну теорію грошей.

Слід зазначити, що першим, хто зробив спробу чіткіше сформулювати взаємозв'язок різноманітних ключових факторів грошової і негрошової сфер щодо кількісної теорії грошей, був американський економіст І. Фішер. Він висунув транзакційну версію кількісної теорії на базі так званого рівняння обміну:

$$MV = \sum PQ,$$

де М – маса грошей, що перебувають в обігу протягом певного періоду;

V – швидкість обігу грошової одиниці;

P – ціна індивідуального товару, реалізованого за вказаний період;

Q, – загальна маса товарів (фізична), що реалізуються у даному періоді.

Запитання для самоперевірки знань

1. Основні постулати класичної кількісної теорії грошей та їх еволюція. «Трансакційний варіант» І. Фішера.
2. Кон'юнктурний варіант теорії грошей М. Туган-Барановського.
3. Неокласичний варіант кількісної теорії грошей, «кембриджська версія» кількісної теорії.
4. Внесок Дж. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей.
5. Сучасний монетаризм як альтернативний напрямок кількісної теорії. Його відмінності від кейнсіанських концепцій.
6. Внесок М. Фрідмена в розроблення монетарної політики на основі неокласичного варіанта кількісної теорії.
7. Кейнсіансько-неокласичний синтез. Грошово-кредитна політика монетаристів та неокейнсіанців у сучасних умовах.
8. Грошово-кредитна політика України у світлі сучасних монетаристських теорій.

Тема 18. Кредит у ринковій економіці

У процесі вивчення теми треба звернути увагу, що причиною виникнення кредиту була необхідність одного товаровиробника продати свій товар, а покупця – купити його, коли він ще не отримав гроші за свій товар. Проте з часом з'явилося чимало нових чинників, що зумовлюють необхідність кредиту: поява вільних коштів у одних суб'єктів господарювання і виникнення потреби в них у інших; коливання потреб у коштах і джерелах їх формування, які виникають у юридичних і фізичних осіб та держави; надання в тимчасове користування коштів під майбутні, віддалені в часі, доходи.

Запитання для самоперевірки знань

1. Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин.
2. Сутність кредиту, її структура. Позичковий капітал і кредит. Об'єкти, суб'єкти та типи кредитних відносин.
3. Стадії та закономірності руху кредиту. Принципи банківського кредитування.
4. Форми та види кредиту.
5. Поняття економічних меж кредиту, види, причини і наслідки їх порушення. Кредитні відносини в умовах інфляції.
6. Процент за кредит: сутність, види, економічні межі та фактори зміни ставки процента.
7. Функції кредиту та їх класифікація. Роль кредиту в розвитку економіки.

Тема 19. Кредитні системи

Необхідно усвідомити, що сутність кредиту полягає у тих економічних відносинах, які виникають у зв'язку з рухом грошей на засадах повернення та платності. Ці відносини характеризуються низкою специфічних рис.

Кредит має свої функції й особливе призначення в економічному житті суспільства.

Кредит – явище руху, який здійснюється у різних напрямках і на різних рівнях.

Рух кредиту здійснюється за певними закономірностями, які обумовлюються особливою сутністю кредиту. На їх підставі формуються принципи (основні правила) кредитування: цільове спрямування позички; строковість позички; поверненість кредитору позиченої вартості; забезпеченість позички і платність користування позиченими коштами.

Вивчаючи цю тему, треба запам'ятати, що під формою кредиту, як правило, розуміють найбільш загальний прояв його сутності. З цих позицій правомірно виділяти дві форми кредиту – грошову та товарну.

Запитання для самоперевірки знань

1. Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин.
2. Сутність кредиту, її структура. Позичковий капітал і кредит. Об'єкти, суб'єкти та типи кредитних відносин.
3. Стадії та закономірності руху кредиту. Принципи банківського кредитування.
4. Форми та види кредиту.
5. Поняття економічних меж кредиту, види, причини і наслідки їх порушення. Кредитні відносини в умовах інфляції.
6. Процент за кредит: сутність, види, економічні межі та фактори зміни ставки процента.
7. Функції кредиту та їх класифікація. Роль кредиту в розвитку економіки.
8. Розвиток кредитних відносин у перехідній економіці України.

Тема 20. Центральні банки

Вивчаючи цю тему, слід усвідомити, що центральний банк відіграє провідну роль на грошовому ринку. Він впливає на стан економіки через регулювання пропозиції грошей і через здатність впливати на рівень процентних ставок. Центральний банк має особливий правовий статус, оскільки поєднує окремі риси банківської установи і державного органу управління.

Запитання для самоперевірки знань

1. Виникнення та призначення центральних банків.
2. Статус та функції центрального банку.
3. Операції центрального банку, їх зміст.
4. Основи організації центральних банків.
5. Національний банк України: становлення та розвиток.

Тема 21. Комерційні банки

З'ясовуючи історію походження комерційних банків, потрібно звернути увагу на їх попередників і причини, що привели до виникнення комерційних банків, на умови надання позичок лихварями і комерційними банками. Як відомо, комерційні банки на території України виникли значно пізніше ніж у країнах Західної Європи. Необхідно з'ясувати ту роль, яку відіграли комерційні банки у становленні та розвитку капіталізму, у його переростанні в державно-

монополістичний капіталізм. Також слід звернути увагу на виникнення транснаціональних банків та їх роль у сучасному світі.

Запитання для самоперевірки знань

1. Сутність комерційного банку, походження та розвиток в Україні.
2. Види комерційних банків, специфіка діяльності: банківські операції та послуги.
3. Пасивні операції комерційних банків, їх види та зміст.
4. Активні операції комерційних банків, їх види та зміст.
5. Розрахунково-касове обслуговування банками юридичних та фізичних осіб.
6. Стабільність комерційного банку, його ліквідність, механізм забезпечення.

Тема 22. Спеціалізовані кредитно-фінансові установи

Вивчаючи цю тему, треба усвідомити, що посередництво на грошовому ринку – це специфічний вид діяльності, який полягає в акумуляції його суб'єктами в обмін на свої зобов'язання вільних грошових капіталів і розміщення їх від свого імені в дохідні активи. Унаслідок цієї діяльності:

У процесі вивчення теми треба звернути увагу на те, що банківська система – це не проста сукупність окремих банків, а свідомо побудована на законодавчій основі їх єдність з чітким визначенням місця, субординації та взаємозв'язків окремих її елементів та ланок. Вона виконує свої специфічні функції і роль в економіці, які хоч і пов'язані з функціями і роллю окремих банків, проте не повторюють їх і не зводяться до них, а мають самостійне значення. Банківська система має багато спільних рис з іншими економічними системами, що ставить її в один ряд з найвищими ієрархічними структурами цілісної економічної системи країни. Проте вона має і свої специфічні риси, які виділяють її з ряду інших систем і надають їй статусу самостійного економічного явища.

Запитання для самоперевірки знань

1. Сутність, призначення та види посередництва на грошовому ринку.
2. Банк як провідний суб'єкт посередництва на грошовому ринку, його сутність та функції.
3. Банківська система: сутність, специфічні риси, цілі, функції.
4. Особливості побудови банківської системи в Україні.
5. Небанківські фінансово-кредитні установи, їх види, функції, операції.

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ.

1. Визначення сутності фінансів авторами різних навчальних посібників і монографій (Государственные финансы / Под ред. В. М. Федосова, С. Я. Огордника, В. Н. Суторминой. К., 1991; Общая теория финансов / Под ред. Л. А. Драбозиной. М., 1995; Финансы / Под ред. А. М. Ковалевой. М., 1996; Василик О. Д. Державні фінанси України. К., 1997; Епіфанов А. О., Сало І. І., Д'яконова І. І. Бюджет і фінансова політика України. К., 1997; Финансы / Под ред. В. М. Родионовой. М., 1995; Суторміна В. М., Федосов В. М., Рязанова Н. С. Фінанси зарубіжних корпорацій. К., 1993 та ін.)

2. Функції фінансів. Точки зору з цього питання вчених у галузі фінансів. Аналіз різних тверджень щодо функцій фінансів із позицій функціонування фінансових відносин в умовах ринкової економіки. Чи має право на існування регульовальна функція фінансів в умовах ринкових відносин?

3. Фінансова стабілізація. Ознаки фінансової стабілізації на макро- та мікрорівнях економіки. Чи закономірне твердження окремих економістів про те, що фінансова стабілізація в Україні мала місце у період 1997–1998 рр.?

4. Фінансові відносини приватизації державної власності у промисловості, сільському господарстві; комунальної власності. Проблеми купівлі-продажу землі в системі земельних відносин у зв'язку із створенням приватних орендних підприємств. Можливий стан фінансів України за різних варіантів вирішення цієї проблеми.

5. Фінансова політика України на сучасному етапі економічного розвитку. Проблеми організації фінансових відносин у період переходу до ринкової економіки. Негативні явища у фінансовій політиці України, причини їх виникнення і можливі варіанти дій щодо їх недопущення в умовах ринкової трансформації економіки.

6. Наукові основи побудови податкової системи держави. Чи враховані податкові концепції видатних економістів світу при побудові податкової системи України на сучасному етапі? Податкова концепція А. Леффера та її відображення у податковій системі України.

7. Бюджетний устрій і бюджетна система України на сучасному етапі. Оцінка можливих підходів до вирішення питання підвищення ролі й значення бюджетних відносин в укріпленні економічної самостійності адміністративно-територіальних формувань.

8. Бюджетний процес. Шляхи вирішення економічно обґрунтованих основ організації бюджетного процесу та реалізації загальних науково обґрунтованих принципів складання, розгляду проектів бюджетів та їх затвердження й виконання.

9. Державний кредит. Проблеми внутрішнього і зовнішнього боргу. Оцінка так званого “нульового” варіанту стосовно вирішеного питання зовнішньої заборгованості колишнього СРСР (близько 82 млрд дол.). Можливі варіанти вирішення питання компенсації населенню України знецінених заощаджень в установах Ощадбанку, Укрдержстраху та за майновими облігаціями (116 млрд грн.).

10. Проблема незаконно вивезених з України вітчизняних капіталів, які знаходяться на рахунках банків західних країн. Які можливі варіанти повернення цих капіталів і використання їх для інвестування власного виробництва в Україні?

11. Фінансовий ринок України. Можливі варіанти шляхів прискорення формування ринку цінних паперів і підвищення його ролі в регулюванні ринкових відносин.

12. Фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності. У чому полягають негативні явища у здійсненні політики лібералізації зовнішньої торгівлі та її вплив на фінансове становище України? Можливі варіанти здійснення заходів щодо вдосконалення фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності для ефективнішого виконання ним функції із захисту вітчизняного виробництва і запобігання незаконному вивезенню вітчизняного капіталу з України.

13. Скласти схему «Процес виникнення грошей» і таблицю «Порівняльна характеристика функцій грошей в різних економічних теоріях». Підготувати доповіді: Дискусійні питання походження і сутності грошей. Паперові, безготівкові (депозитні) та електронні гроші. Дискусії про джерело вартості паперових грошей в літературі. Чинники цінності грошей в історіографії XIX – XX ст. Функції грошей, їх дискусійне трактування.

14. Підібрати статтю в економічному журналі з проблемного питання теми (на власний вибір) і написати до неї анотацію. Скласти схеми: «Сутність грошового обороту»; «Структура сукупного грошового обороту»; «Структура грошової маси» і таблицю «Порівняльна характеристика грошових агрегатів в Україні і за кордоном». Скласти таблицю, що характеризує структуру грошової маси в грошовому обороті України. Підготувати доповіді: Особливості вексельного обігу в сучасних умовах. Можливості і перспективи розрахунків з використанням чеків. Передумови і можливості обігу нових видів кредитних грошей. Грошове агрегування в Україні.

15. Написати рецензію до самостійно підібраної і опрацьованої журнальної статті з проблемного питання плану семінарського заняття. Скласти схеми: «Структура грошового ринку»; «Чинники, що впливають на попит на гроші»; «Чинники, що впливають на пропозицію грошей». Підготувати доповіді: Співвідношення номінальної та реальної відсоткових ставок. Модель І. Фішера Фондовий ринок як складова грошового ринку. Ринок цінних паперів і перспективи його розвитку в Україні. Погляди Кейнса і Фрідмана на мотиви накопичення грошей.

16. Скласти схему «Типи грошових систем». Підготуватися до дискусії на тему: «Результативність застосування методів грошово-кредитної політики на сучасному етапі». Підготувати доповіді: Історія створення і розвитку грошової системи України. Грошова система США. Заощадження та інвестиції в механізмі грошового ринку. Основи забезпечення сталості грошової системи. Грошово-кредитна політика, її цілі та інструменти.

17. Скласти схему «Форми вияву і типи інфляції». Підготувати доповіді: Державне регулювання інфляції. Особливості інфляції в Україні. Сутність та види грошових реформ. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

18. Скласти схеми: «Класифікація видів конвертованої валюти»; «Структура національної валютної системи» і таблицю «Характеристика видів валютних систем». Скласти огляд сучасної літератури з даної теми. Підготувати доповіді: Методи державного регулювання валютного курсу. Характеристика сучасного стану валютного ринку України. Світова та міжнародні валютні системи.

19. Підібрати статтю з проблемного питання теми (на власний вибір) і написати до неї анотацію. Підготувати доповідь: Кейнсіанські та некейнсіанські теорії грошей. Внесок в теорію грошей провідних західних економістів ХХ століття.

20. Підготуватися до дискусій на теми: «Відмінність кредиту від грошей, фінансів і торгівлі» і «Функції кредиту, їх дискусійне трактування». Підготувати доповідь: Види кредитних установ. Сутність і відмінності основних теорій кредиту.

21. Підготувати доповіді: Особливості побудови банківської системи в Україні. Страхові компанії. Пенсійні фонди. Діяльність ломбардів. Лізингові та факторингові компанії. Інвестиційні фінансово-кредитні установи.

22. Проаналізувати ефективність монетарної політики НБУ за останні 3 роки. Скласти схеми: «Організаційна структура НБУ»; «Основні задачі і функції НБУ». Підготувати доповідь на тему: Правові основи діяльності НБУ. Національний банк України та його функції. Інструменти грошово-кредитної політики Нацбанку.

23. Зробити схему «Класифікація комерційних банків». Підготуватися до міні-конференції на тему: «Стабільність банків, механізм її забезпечення». Підготувати доповіді: Особливості становлення і розвитку комерційних банків в Україні. Поняття «банкрутство» та порядок оголошення юридичної особи банкрутом.

24. Скласти схему «Основні інструменти фінансування, вживані ЄБРР». Підготувати доповіді: Діяльність Міжнародного валютного фонду в Україні. Співробітництво України зі Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку та іншими міжнародними валютно-кредитними організаціями. Формування капіталу МВФ. Проекти кредитування МБРР в Україні.

8. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ І ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТІВ

Написання і захист реферату є важливою формою самостійної діяльності студентів. У „Тлумачному словнику української мови” дається таке визначення: Реферат – це доповідь на будь-яку тему, написана, зроблена на основі критичного огляду літературних та інших джерел”.

У зв’язку з цим навчальний реферат з курсу „ Психологія діяльності та навчальний менеджмент” - це самостійна творча робота студента, що засвідчує його знання психолого-педагогічної літератури з цієї теми, розуміння основних підходів до вирішення наукової і практичної проблеми, а також відображає власні погляди студента і демонструє його вміння усвідомити психолого-педагогічні явища на основі теоретичних знань. Структура реферату містить такі елементи:

- титульна сторінка
- план
- вступ
- основна частина
- висновки
- список використаних джерел
- додатки

Вступ (у ньому відображається актуальність даної проблеми та важливість її розв’язання в контексті даної дисципліни) має обсяг 1-2 друкованих аркуші. Бажано, щоб початок був яскравим і проблемним, який одразу приверне увагу читача або аудиторії.

Основна частина може складатися з декількох параграфів, розділів, пунктів, кожен з яких повинен мати окрему назву, логічне завершення і починатися з нової сторінки. Обсяг основної частини складає не менше 5 друкованих аркуші.

Висновки – це самостійна частина реферату, в якій слід підвести підсумки проведеної роботи, оцінити ступінь досягнення поставленої мети, узагальнити одержані дані та результати дослідження. Обсяг – 1-2 друковані аркуші.

Список використаних джерел повинен містити достатню кількість опрацьованих джерел (не менше 5 праць). Список складають за алфавітом і пронумеровують.

9. ПИТАННЯ НА ІСПИТ З КУРСУ ФІНАНСИ, ГРОШІ ТА КРЕДИТ

1. В чому полягає економічна сутність державних доходів (Д.д.)?
2. Розкрити механізм функціонування фінансів в суспільному виробництві.
3. Що собою являє бюджетний устрій країни та на яких принципах він ґрунтується?
4. Що таке фінансова політика?
5. Що являє собою податок як найпростіша фінансова категорія?
6. Яка головна мета фінансів підприємств?
7. В чому сутність тотальної кризи економіки і розпаду СРСР, що відбулися на сьомому етапі становлення фінансової політики?
8. Що визначає крива Лаффера?
9. Яка структура доходів зведеного бюджету?
10. Яке головне джерело поповнення державного бюджету?
11. Які фонди складають основу фінансової системи країни?
12. Що таке валовий прибуток?
13. Визначити склад централізованих спеціальних фондів.
14. Де формується децентралізовані Д.д.?
15. Розкрийте особливості фінансової політики етапу переходу до ринкових відносин і становленні державного суверенітету України.
16. Які головні напрямки витрат зведеного бюджету?
17. Які підсистеми входять до складу податкової системи України?
18. З якого прибутку сплачуються дивіденди?
19. Визначте головні недоліки податкової системи України.
20. За рахунок яких фінансових джерел формується доходна частина Пенсійного фонду?
21. Що собою являє сучасна фінансова політика?
22. Що собою являє фінансовий механізм “ефект витіснення” приватних інвестицій?
23. Які рекомендуємо напрямки розподілу децентралізованих Д.д.?
24. Що таке виробничі фонди?
25. Дайте визначення головних понять фінансового механізму?
26. З якою метою був створений Державний фонд сприяння зайнятості населення України?
27. Які найбільш вагомні загальнодержавні податки?
28. Які ситуації можливі при використанні позик НБУ?
29. Яку роль виконують амортизаційні відрахування у механізмі формування децентралізованих Д.д.?
30. Розкрийте роль фінансів в кругообігу основних фондів.
31. Розкрийте роль та структуру фінансового механізму.
32. Що собою являє ПДВ ?
33. Що таке бюджетна політика? Які вона має напрямки?
34. Яка головна причина створення децентралізованих позабюджетних фондів?

35. Яка мета індексації балансової вартості основних фондів?
36. Розкрийте економічну сутність і склад оборотних коштів.
37. Дайте аналіз бюджетної політики за 1992 – 2000рр.
38. На які товари нараховується акцизний збір ?
39. Які задачі допомагають розв'язати позабюджетні фонди?
40. Яку роль виконують такі фінансові важелі як прибуток, податок та амортизація?
41. Назвіть джерела фінансування розширеного відтворення.
42. Розкрийте сутність інформаційного забезпечення як складової фінансового механізму.
43. Яка система цін функціонує в Україні?
44. Які головні причини зростання дефіциту державного бюджету України за період 1992 – 1999р.р.?
45. Які фінансові ресурси можуть залучатися на регіональному рівні до позабюджетних фондів?
46. Що таке балансова, залишкова й відновна вартість основних фондів?
47. Що являє собою якісний аспект проблеми грошового розміру дефіциту державного бюджету?
48. Які податки входять до складу місцевих податків і зборів?
49. Які існують методи прискореної амортизації?
50. Які тенденції викликає зростання державного боргу?
51. Які переваги методів прискореної амортизації?
52. Які відносні показники використовуються для оцінки заборгованості країни?
53. Визначте економічну сутність податку.
54. Розкрийте механізм бюджетного процесу.
55. Розкрити зміст фінансової політики.
56. Що являє собою процес відтворення у динаміці?
57. Які методики розрахунку вартості ВВП використовуються у світовій економічній літературі?
58. Які особливості функціонування оборотних коштів при нормальному здійсненні господарської діяльності підприємства?
59. Визначте основні причини зростання державного боргу.
60. Що таке санація?
61. Розкрийте сутність механізму обслуговування державного боргу.
62. Які особливості фінансових відносин в АПК ?
63. Які існують шляхи попередження фінансової неспроможності держави сплачувати свої борги?
64. По яким напрямкам здійснюються фінансові відносини в сфері нематеріального виробництва.
65. Що собою являє механізм скорочення зовнішньої заборгованості країни?
66. Визначте головні задачі фінансової політики.
67. З яких бюджетів складається бюджетна система України?
68. Через яку формулу розкривається роль фінансів у процесі відтворення?
69. Що собою являє схема кругообігу фінансових ресурсів?

70. Які функції виконують податки?
71. За якими ознаками можна класифікувати податки?
72. За якими складовими розраховується вартість ВВП по доходах?
73. Яка фаза кругообігу суспільного капіталу відображає роль держави у процесі відтворення?
74. Яким чином забезпечується самостійність окремого бюджету?
75. Які задачі розв'язує фінансова стратегія?
76. В чому економічна сутність непрямих податків?
77. Що виступає головним джерелом Д.д.?
78. Що таке державний бюджет як економічна категорія?
79. Що являє собою фінансова система за внутрішньою структурою?
80. Які задачі повинна розв'язувати фінансова тактика?
81. В чому полягає ведуча роль державного бюджету?
82. Опишіть перший та другий етапи становлення фінансової політики.
83. Яка економічна сутність показника ГСС ?
84. Які найбільш поширені податкові пільги?
85. Які рівні управління рухом грошових потоків можна визначити згідно суб'єктивного критерію класифікації фінансової системи?
86. За якими параметрами здійснюється класифікація Д.д. ?
87. За якою схемою можна класифікувати сутність фінансових ресурсів?
88. Розкрийте економічну сутність основних принципів оподаткування?
89. Яка особливість третього етапу становлення фінансової політики?
90. Яким чином балансуються місцеві бюджети?
91. Визначте найбільш значні заходи, які були здійснені на протязі 1926-1964 рр. становлення фінансової політики.
92. Що таке бюджетні субвенції та яка їх роль в бюджетному процесі?
93. Що таке надмірний податковий тягар?
94. Які фінансові ресурси формуються на мікро рівні?
95. Які фонди входять до складу НД країни і яке між ними співвідношення?
96. По яким напрямкам здійснюється використання фінансових ресурсів підприємств?
97. Визначте задачі, які можна розв'язати за допомогою централізованих Д.д.
98. За рахунок яких фінансових ресурсів забезпечується суспільне виробництво на макрорівні?
99. Чому концепція пропорційності особистій вигоді не набула
100. Чому сьомий етап становлення фінансової політики став етапом економічного застою?
101. Що таке консолідований бюджет?
102. В чому відмінність фінансів від грошей по їх змісту?
103. В чому полягає різниця між категорією фінанси і організаційними формами її прояву?
104. В чому полягає специфіка державних видатків (Д.в.)?
105. В чому полягає сутність видимої й прихованої сторони фінансових
106. В чому проявляється вплив фінансів на фонд заробітної плати?
107. В яких фінансових умовах НБ стає об'єктом розподільних відносин?

108. В яких формах може здійснюватись страхування?
109. Визначити основні етапи становлення страхової справи в бувшому СРСР.
110. Визначте головні ознаки фінансів.
111. Визначте головні принципи розподілу грошових надходжень підприємства.
112. Визначте економічну сутність категорії ВВП й НБ. В чому їх відмінність?
113. Визначте спектр інвестування централізованих Д.в.
114. Визначте структуру фінансового ринку.
115. Визначте суттєві ознаки, що характеризують специфічність страхування?
116. відносин?
117. Дайте визначення найбільш поширеним страховим терміна.
118. З яких ланок складається банківсько-кредитна система?
119. З якою метою використовується банківський кредит?
120. За рахунок яких коштів відбувається першочергове формування фінансових ресурсів підприємств?
121. За рахунок яких коштів держава проводить соціальну політику на регіональному рівні?
122. За якими ознаками відрізняється державний кредит від банківського?
123. За якими принципами класифікують державні видатки?
124. За якими рівнями можна умовно класифікувати черговість грошових відрахувань суб'єктів господарювання?
125. Згідно об'єкта страхування які види страхування можна виділити?
126. Із яких параметрів складається індекс людини?
127. На яких принципах функціонує кредит та які його особливості?
128. На які види можна поділити всю сукупність страхових відносин?
129. На які групи поділяються Д.в. за цільовим принципом?
130. На які об'єкти страхового захисту розповсюджується обов'язкове страхування?
131. На які основні сегменти можна поділити фінансовий ринок в залежності від ліквідності фінансових засобів?
132. На які рівні узагальнення і деталізації можна поділити блок фінансових дисциплін?
133. Сутність грошей. Історія їх виникнення
134. Раціоналістична та еволюційна концепції походження грошей
135. Еволюція товарно-грошових відносин. Історичні форми вартості
136. Роль держави у творенні грошей
137. Форми грошей та їх еволюція
138. Функції грошей
139. Роль грошей в ринковій економіці
140. Поняття грошового обороту та його економічна основа
141. Модель грошового обороту
142. Структура грошового обігу
143. Сутність грошових потоків та засоби їх збалансування.
144. Поняття грошової маси, грошові агрегати та грошова база.
145. Швидкість обігу грошей

146. Закон грошового обігу
147. Грошово-кредитний мультиплікатор
148. Засоби регулювання грошової маси
149. Класична кількісна теорія грошей
150. «Кон'юктурний варіант» М.І.Туган-Барановського
151. «Кембриджська версія»
152. Неокласичний варіант кількісної теорії грошей
153. Внесок Дж. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей
154. Сучасний монетаризм як напрям розвитку кількісної теорії
155. Загальні передумови та економічні чинники необхідності кредиту
156. Теорії кредиту
157. Форми та види кредиту
158. Взаємозв'язок кредиту та грошей
159. Функції кредиту.
160. Роль кредиту в умовах ринкової економіки.
161. Сутність, організація та технологія банківського кредитування.
162. Поняття, структура і функції кредитної системи.
163. Фінансові посередники і їх місце у структурі фінансового ринку
164. Сутність та призначення фінансового посередництва
165. Функції фінансового посередництва.
166. Види фінансових посередників
167. Банки як провідні суб'єкти фінансового посередництва
168. Банківська система: сутність, принципи побудови та функції
169. Основні види небанківських фінансових інститутів.
170. Роль, значення та організація діяльності центральних банків
171. Функції центральних банків
172. Становлення центрального банку в Україні
173. Статус принципи організації та функціонування Національного банку України
174. Грошово-кредитна політика центрального банку
175. Поняття, функції, типи та правова основа діяльності комерційних банків в Україні.
176. Походження та розвиток комерційних банків.
177. Класифікація комерційних банків.
178. Активні операції комерційних банків
179. Пасивні операції комерційних банків
180. Банківські послуги і розрахунково-касове обслуговування клієнтів в комерційних банках
181. Показники ефективності діяльності банків і механізм її забезпечення
182. Тенденції розвитку банківського ринку України
183. На які цілі використовується іпотечний кредит?
184. практичного застосування?
185. Розкрийте взаємозв'язок кредиту і фінансів?
186. Розкрийте особливості комерційного кредиту?
187. Розкрийте сутність діалектичного руху фінансових категорій?

188. Розкрийте сутність й визначте основні функції фондової біржі.
189. Розкрийте сутність конкретно - наукових методів.
190. Розкрийте сутність кредиту як історичної категорії.
191. Розкрийте фінансовий механізм впливу Д.в. на зміну обсягу ВВП.
192. Сформулюйте загальне визначення фінансової науки.
193. Хто є суб'єктами фінансового ринку?
194. Через які чинники визначається об'єктивна необхідність використання кредиту?
195. Чому фінанси підприємств складають основу фінансової системи?
196. Чому в наш час міжнародний кредит отримав широке
197. Чому фінанси являються об'єктивною категорією?
198. Що є головним джерелом фінансових ресурсів на діючому підприємстві?
199. Що є головною причиною застосування категорії страхування?
200. Що є інструментом при розрахунках за комерційним кредитом?
201. Що є найпростішими фінансовими відносинами?
202. Що є об'єктом державних видатків?
203. Що є об'єктом фінансових відносин при нормальному фінансовому стані?
204. Що є платою за кредит?
205. Що є предметом вивчення курсу “Фінанси”?
206. Що лежить в основі розмежування функцій формування й використання?
207. Що собою являє перерозподільна функція кредиту?
208. Що собою являють децентралізовані Д.в.?
209. Що таке грант?
210. Що таке державний кредит? Які він має види?
211. Що таке пара банківська система?
212. Що таке страховий ринок? Які він функціонує в Україні?
213. Що характеризує інтегральний показник індекс розвитку людини?
214. Що являє собою мультиплікаційний ефект державних видатків?
215. Як розвивалась страхова система в Україні?
216. Як розраховується процент за кредит в умовах інфляції?
217. Яка головна мета фінансової науки?
218. Яка головна функція фінансів в ринкових умовах?
219. Яка структура банківської системи в Україні?
220. Яка тотожність визначає економічну сутність Д.в.?
221. Який фінансовий механізм добровільного страхування?
222. Яким чином в умовах ринкової економіки забезпечується регулювання економіки?
223. Яким чином здійснюється кількісний вплив фінансів на суспільне виробництво?
224. Яким чином категорія “ціна” взаємодіє із категорією “фінанси” ?
225. Яким чином страхування може виконувати функцію заощадження?
226. Яким чином фінанси об'єднують суспільні, колективні й особисті інтереси суб'єктів господарювання?
227. Яким чином функція заміни забезпечує скорочення витрат кругообігу готівкових грошей?

228. Які взаємопов'язані зустрічні потоки вартості в грошовій формі відображає кредит?
229. Які види цінних паперів обертаються на фондовому ринку?
230. Які економічні відносини характерні для категорії страхування?
231. Які задачі виконують фінанси підприємств?
232. Які інструменти дають можливість НБУ впливати на стан
233. Які існують види банківського кредиту?
234. Які існують методи нарахування процентів за користування
235. Які існують напрямки спеціалізації банків?
236. Які існують причини виникнення тимчасово вільних грошових засобів?
237. Які історичні етапи розвитку пройшла фінансова наука?
238. Які наукові методи використовуються в теоретичному курсі "Фінанси"?
239. Які об'єктивні умови функціонування фінансового ринку?
240. Які обов'язкові реквізити повинні мати цінні папери?
241. Які особливості аудиту?
242. Які особливості впливають на організацію фінансів підприємств?
243. Які особливості грошей як товару?
244. Які особливості сільськогосподарського кредиту?
245. Які потреби людини задовольняє страхування?
246. Які принципи лежать в основі організації Д.в.?
247. Які рівні фінансових відносин можна виділити при розподілу виручки від реалізації продукції?
248. Які фактори обумовили багато чисельність видів державних видатків?
249. Які функції виконує страхування?
250. Які функції виконують фінанси?
251. Якою схемою можна відобразити діалектичний вплив фінансів на структуру ВВП ?
252. Яку роль виконують фінансові ринки в суспільному господарстві?

10. КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

А

Авансові платежі – сплата до бюджету податків і податкових платежів у розмірах, визначених виходячи з прогнозних оцінок об'єкта оподаткування або його фактичних розмірів за попередній період чи аналогічний період попереднього року.

Авізо – у банківській, комерційній, бухгалтерській практиці офіційне сповіщення про виконання розрахункової операції, що направляється одним контрагентом іншому.

Автономія фінансова місцевого самоврядування – можливість територіальних колективів та їх органів забезпечувати здійснення покладених на них законом функцій за рахунок власних фінансових джерел.

Адміністративні стягнення – штрафні санкції, що накладаються на керівників і посадових осіб підприємств, установ та організацій за порушення податкового законодавства.

Ажур – стан бухгалтерського обліку, коли всі рахункові записи робляться в день здійснення господарських операцій.

Акредитив – іменний цінний папір, що засвідчує право особи, на ім'я якої він виписаний, одержати в банку вказану в А. суму.

Акцепт – 1) згода на укладання договору відповідно до пропозиції другої сторони; 2) прийняття платником за переказним векселем зобов'язання оплатити вексель з настанням вказаного в ньому терміну; 3) згода банку гарантувати виплату суми, вказаної у переказному векселі; 4) одна із форм безготівкових рахунків між господарськими організаціями.

Акциз – непрямий податок, який встановлюється державою у вигляді надбавки до ринкової ціни окремих товарів у твердо фіксованих на одиницю товару чи процентних ставках. Існують два види акцизів: специфічні (індивідуальні) й універсальні.

А. специфічний – непрямий податок, який встановлюється державою у вигляді надбавки за окремими ставками для окремих видів товарів.

А. універсальний – непрямий податок, який установлюється державою у вигляді надбавки до загального обороту реалізації товарів (робіт, послуг) за єдиною чи кількома ставками. Може бути у формі податку з продажів (купівель), податку з обороту та податку на додану вартість.

Акцизний збір – див. *збір акцизний*.

Акція – цінний папір, який випускається акціонерним товариством і дає право його власникові на одержання певного доходу (дивіденду) з прибутку акціонерного товариства. Види акцій: іменні, на пред'явника, прості, привілейовані.

Амортизація – процес поступового перенесення вартості основних виробничих фондів і нематеріальних активів з урахуванням витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення згідно з нормами амортизаційних відрахувань.

Антиінфляційна економічна політика – багатовимірне поняття, що інтегрує в собі складові, які визначаються діючими чинниками інфляції.

Арбітраж – державний орган для розв'язування господарських суперечок. Розглядає позови підприємств, господарських організацій з питань невиконання договірних поставок або стягнення боргів.

Асоціація – об'єднання, союз організацій або осіб для спільної діяльності в будь-якій галузі.

Аудит – перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення їх достовірності, повноти та відповідності чинному законодавству й встановленим нормативам.

Аудитор – фізична або юридична особа, яка має кваліфікаційний сертифікат на право займатися аудиторською діяльністю на території України та ліцензію на відповідну діяльність.

Аудиторська палата України – незалежний, самостійний орган, який функціонує на засадах самоврядування. Набуває повноважень юридичної особи від дня реєстрації у Міністерстві юстиції України. А. п. У. формується шляхом делегування до її складу п'яти представників від професійної громадської організації аудиторів України, по одному представникові від Міністерства фінансів України, Головної державної податкової адміністрації України, Національного банку України, Міністерства статистики України, Міністерства юстиції України та окремих фахівців від навчальних, наукових та інших організацій. А. п. У. здійснює сертифікацію та ліцензування суб'єктів, що мають намір займатися аудиторською діяльністю, затверджує програми підготовки аудиторів, норми і стандарти аудиту, веде Реєстр аудиторських фірм та аудиторів, які надають аудиторські послуги.

Аудиторська служба – організація (аудиторська фірма), яка згідно із договором на платній основі контролює здійснення фінансово-господарських операцій, бухгалтерського обліку й звітності господарських організацій шляхом ревізій і перевірок, а також здійснює експертні та інші послуги з аналізу фінансових аспектів діяльності підприємства.

Аукціон – продаж з публічних торгів, при якому товар або майно, що продається, можуть бути придбані особою, яка запропонувала за них найвищу ціну.

Б

Баланс платіжний – різниця між загальною сумою платежів іншим державам і сумою, отриманою від них протягом певного часу. До платежів і надходжень належать золото, вартість товарів і послуг (страхові платежі), витрати туристів, рух капіталів (кредитів і дивідендів), а також основні суми кредитів. При позитивному Б. платіжному надходження перевищують виплати, при негативному – відношення зворотне.

Б. прибутків і збитків – різниця між вартістю і витратами фірми. Сукупний прибуток дорівнює сукупному доходу мінус сукупні витрати.

Б. розрахунковий – різниця між вартістю національних активів за кордоном та іноземних активів у країні.

Б. торговий – різниця між вартістю імпорту та експорту товарів. “Невидимі” компоненти – фрахтові й страхові платежі, витрати туристів, оплата банківських інформаційних і рекламних послуг – входять до Б. торгового у широкому розумінні слова.

Б. фінансовий зведений – система фінансових показників, що характеризують пропорції формування і використання фінансових ресурсів держави за визначений період, як правило, за рік. Інша назва – зведений фінансовий план.

Б. фінансових ресурсів території – система показників, яка відображає джерела утворення, обсяги, а також напрями використання фінансових ресурсів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці за певний проміжок часу, як правило, за рік.

Балансовий прибуток – загальна сума прибутку підприємства від усіх видів діяльності за звітний період, отримана як на території України, та і за її межами, яка відображена в його балансі та включає прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, інших видів фінансових ресурсів і матеріальних цінностей, а також прибуток від орендних (лізингових) операцій, роялті та позареалізаційних операцій.

Банк міжнародних розрахунків (БМР) – міжнародна валютно-кредитна організація. Заснована в 1930 р. у м. Базелі (Швейцарія). З початку 60-х років координує дії з підтримки міжнародної валютної системи, надання допомоги національним валютам. Є фінансовим агентством Європейського об'єднання вугілля і сталі, Європейської валютної системи. Функціонує на комерційній основі.

Банківські депозити – вклади, які надають право отримати в банку певну суму грошей згідно з попередньою сплатою в банк еквівалентної суми грошей або іншої валюти, а також за рахунок кредиту.

Банкноти – банківські білети; грошові знаки, які випускаються в обіг центральними емісійними банками.

Бартер – обмін на товарній (безгрошовій) основі.

Бартерна угода – товарообмінна експортно-імпортна операція на балансовій основі з передачею права власності на товар без оплати (натуральний обмін).

Безготівкові розрахунки – перерахування сум з рахунків платника на рахунок одержувача або шляхом взаємного зарахування вимог без участі готівкових грошей.

Бізнес – економічний (чи будь-який) вид діяльності, що приносить дохід або інші особисті вигоди.

Біржа – заклад, у якому здійснюється купівля-продаж цінних паперів, валюти або масових товарів, що продаються за стандартами чи зразками.

Бюджет – розпис грошових доходів і витрат держави, план утворення і використання фінансових ресурсів держави та її складових одиниць, який забезпечує можливість виконання відповідними органами державної влади і місцевого самоврядування покладених на них функцій.

Б. Автономної Республіки Крим – сукупність доходів і витрат республіканського бюджету Автономії, а також районів і міст

республіканського підпорядкування Автономної Республіки Крим; різновид зведеного (консолідованого) бюджету.

Б. міста з районним поділом – сукупність доходів і витрат міського бюджету та бюджетів районів у складі міста; різновид зведеного (консолідованого) бюджету.

Б. області – сукупність доходів і витрат обласного бюджету, а також районів і міст обласного підпорядкування; різновид зведеного (консолідованого) бюджету.

Б. району – сукупність доходів і витрат районного бюджету, а також міст районного підпорядкування, сільських і селищних Рад; різновид зведеного (консолідованого) бюджету.

Б. селищної і сільської ради – бюджет, який складається, затверджується і виконується органами селищного й сільського самоврядування.

Бюджетна децентралізація – процес передачі частини прав, компетенції, відповідальності й фінансових ресурсів у бюджетній сфері від центральної влади на користь місцевих органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування. Наслідком Б. д. є збільшення частки місцевих бюджетів у доходах і витратах зведеного (консолідованого) бюджету.

Бюджетна класифікація – групування доходів і видатків бюджетів усіх рівнів за однорідними ознаками. Розробляється Кабінетом Міністрів України і затверджується Верховною Радою України.

Бюджетна позичка – кошти, що надаються на принципах строковості і поворотності з Державного бюджету України місцевим бюджетам, а також з місцевих бюджетів нижчого рівня для покриття тимчасових касових розривів при їх виконанні.

Бюджетна резолюція – нормативний документ, який приймається Верховною Радою України. Бюджетна резолюція в загальному вигляді окреслює пріоритети бюджетної політики держави на наступний період. Вона є орієнтиром для Уряду України при розробці проекту державного бюджету і для Верховної Ради України при розгляді бюджету і законів, що впливають на доходи і видатки державного бюджету. Верховна Рада України приймає бюджетну резолюцію на наступний рік не пізніше 1 липня поточного року. Питання розробки та прийняття бюджетної резолюції регулюються Регламентом Верховної Ради України.

Бюджетна система – заснована на економічних відносинах і юридичних нормах сукупність усіх видів бюджетів країни. До складу Б. с. України входять Державний бюджет України, республіканський бюджет Автономної Республіки Крим і місцеві бюджети.

Бюджетне відшкодування – сума, що підлягає поверненню платникові податку з бюджету у зв'язку із надмірною сплатою податку.

Бюджетне право – сукупність юридичних норм, які визначають компетенцію центральних і місцевих органів державної влади і державного управління із складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету.

Бюджетне регулювання – процес збалансування (вирівнювання) доходів і витрат бюджетів різних рівнів, що входять до бюджетної системи по

вертикалі і по горизонталі. Вирівнювання бюджетної системи по вертикалі означає збалансування доходів і витрат, з одного боку, Державного бюджету України, з іншого – місцевих бюджетів у сукупності по всіх їх рівнях (Автономна Республіка Крим, області, міста Київ і Севастополь, міста, райони, райони у містах, села і селища). Вирівнювання по горизонталі означає збалансування доходів і витрат між так званими “бідними” й “багатими” територіями.

Бюджетне самофінансування – форма, спосіб забезпечення дохідної частини бюджету дохідними джерелами; забезпечення дохідної частини бюджету відповідно до обов’язків і потреб органу місцевого самоврядування коштами за рахунок фінансових ресурсів, які він самостійно мобілізує на відповідній території.

Бюджетне фінансування – надання в безповоротному порядку коштів з бюджету господарюючим суб’єктам для повного або часткового покриття їх витрат.

Бюджетний дефіцит – див. *дефіцит бюджету*.

Бюджетний механізм – сукупність конкретних форм бюджетних відносин, методів мобілізації і витрачання бюджетних коштів; складник фінансового механізму.

Бюджетний процес – встановлений законодавством порядок складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів, що входять до бюджетної системи. Порядок контролю за виконанням бюджетів, а також звітів про їх виконання.

Бюджетний рік – час (12 місяців), протягом якого відбувається виконання затвердженого бюджету.

Бюджетний розпис – розподіл доходів і видатків бюджету по підрозділах бюджетної класифікації; головний документ, на основі якого здійснюється виконання бюджету, тобто забезпечується надходження доходів і фінансування видатків.

Бюджетний унітаризм – у країнах з унітарним державним устроєм – форма міжбюджетних взаємовідносин, які базуються на засадах, визначених центральною владою у законодавчому порядку.

Бюджетний устрій – побудова бюджетної системи, її поділ на окремі види бюджетів на основі державного і територіального устрою країни; система принципів організації бюджетної системи та взаємозв’язків її окремих ланок.

Бюджетний федералізм – у країнах з федеративним державним устроєм – форма міжбюджетних взаємовідносин, які базуються на розподілі компетенції федеральної влади і суб’єктів федерації на договірних засадах.

Бюджетні асигнування – кошти державного і місцевих бюджетів, виділені на розвиток народного господарства, фінансування соціально-культурних заходів, оборону держави і утримання органів державної влади та управління.

Бюджетні видатки – затрати, які виникають у зв’язку із виконанням державою своїх функцій. Виражають економічні відносини, на основі яких відбувається процес використання централізованого фонду грошових коштів держави за різними напрямками.

Бюджетні доходи – частина централізованих фінансових ресурсів держави, необхідних для виконання її функцій; виражають економічні відносини, які виникають у процесі формування бюджетних фондів і надходять у розпорядження органів державної влади.

Бюджетні процедури – процедури згідно з визначеними термінами підготовки проекту бюджету виконавчим органом, його оформленням, поданням до представницького органу влади, розгляду і слуханням у представницькому органі влади, а також порядком доопрацювання проекту, внесенням до нього змін, затвердженням бюджету і набранням чинності. Що стосується Державного бюджету України, то відповідні Б. п. встановлені Законом України “Про бюджетну систему України” та Регламентом Верховної Ради України. Б. п. стосовно місцевих бюджетів визначені Законом України “Про бюджетну систему України” та відповідними рішеннями органів місцевого самоврядування.

Бюджетні ресурси – грошові кошти, які надходять до державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів; основний складник фінансових ресурсів країни.

Бюджетні стимули – різновид економічних стимулів росту суспільного виробництва, його ефективності. Представлені конкретними видами податкових платежів і системою бюджетного фінансування, направлені на одержання високих народногосподарських результатів.

В

Валовий дохід – загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами. Визначається як різниця між виручкою від реалізації та матеріальними і прирівняними до них витратами.

Валові витрати – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

Валютні фонди – валютні кошти органів місцевого самоврядування, які формуються на основі порядку, встановленого законодавством України, не включаються до складу місцевого бюджету і витрачаються на цілі, визначені місцевою владою. Кошти В. ф. знаходяться на спеціальних валютних рахунках органів місцевого самоврядування.

Вексель – письмове боргове зобов’язання суворо встановленої законом форми, що видається позичальником кредиторі і дає останньому право вимагати від позичальника сплати до визначеного терміну суми грошей, вказаної у ньому; елемент комерційного кредиту.

В. переказний – письмовий наказ держателя такого векселя, адресований векселедавцю, про виплату суми грошей третій особі в зазначений строк (шляхом індосаменту).

В. простий – письмове просте зобов'язання векселедавця про виплату суми грошей власникові векселя у зазначений строк.

В. товарний – вексель, емітований покупцем товарів.

В. фінансовий – вексель, емітований банком.

Взаємне міське страхування – форма колективного захисту жителів, за якою кожен із застрахованих є членом страхового товариства; вид страхування в царській Росії. Товариства взаємного страхування створювалися для захисту майна від пожеж та іншого стихійного лиха. 1890 р. міські товариства взаємного страхування створили Пензенську спілку, яка з 1909 р. перетворилася в Російську спілку.

Видатки місцевих бюджетів – кошти, які спрямовуються відповідними місцевими органами влади на фінансування заходів з метою забезпечення покладених на ці органи функцій. В. м. б. поділяються на поточні видатки і видатки розвитку. Поточні видатки – це видатки на фінансування діючої мережі підприємства, закладів і установ, що знаходяться у власності місцевого самоврядування, а також на заходи соціального захисту і соціального забезпечення населення. Видатки розвитку – це витрати місцевих бюджетів на інвестиційні програми і капітальні вкладення.

Виконання місцевого бюджету – процес забезпечення доходів бюджету та його видатків, який здійснюється місцевим органом державної виконавчої влади, а також виконавчим органом місцевого самоврядування.

Викупне право – право органів місцевого самоврядування на примусовий викуп земельних ділянок у межах населеного пункту, які знаходяться в зоні забудови або на резервних територіях. Передбачене в законодавстві ряду зарубіжних країн.

Відділ валютного контролю податкової адміністрації – підрозділ податкової адміністрації, що перевіряє законність валютних операцій суб'єктів підприємницької діяльності, а також контролює сплату податків, пов'язаних із валютними операціями.

Відділ державного реєстру фізичних осіб податкової адміністрації – підрозділ податкової адміністрації, який займається формуванням і веденням державного реєстру фізичних осіб-платників податків.

Відділ місцевих податків та інших платежів податкової адміністрації – див. *Управління місцевих податків та інших платежів.*

Відділ обліку та звітності платників податків податкової адміністрації – підрозділ податкової адміністрації, який забезпечує облік суб'єктів підприємницької діяльності – платників податків та бухгалтерський облік нарахувань і надходжень податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджету, а також сум фінансових санкцій.

Відділ податкової поліції податкової адміністрації – підрозділ податкової адміністрації, основним завданням якого є вжиття заходів щодо запобігання порушенням податкового законодавства, виявлення фактів ухилення від сплати податків та інших платежів, припинення порушень податкового законодавства.

Відділ по роботі з платниками податків податкової адміністрації – підрозділ податкової адміністрації, який проводить роз'яснювальну та

методичну роботу серед платників податків з питань застосування податкового законодавства, інших нормативних актів, що стосуються нарахування та сплати податків, зборів та інших платежів адміністрації.

Відділ (управління) документальних перевірок юридичних осіб податкової адміністрації – підрозділ податкової адміністрації, який проводить документальні перевірки нарахування та сплати податків, фактів ухилення від їх сплати, заниження сум податків та інших платежів.

Відділ юридичний податкової адміністрації – структурний відділ податкової адміністрації, функції якого полягають у забезпеченні дотримання законодавства і запобігання порушенням у діяльності податкової адміністрації, у забезпеченні правильності й законності застосування фінансових санкцій та адміністративних штрафів за порушення зобов'язань перед бюджетом, у захисті прав і законних інтересів податкової адміністрації та службових осіб.

Відрахування – платежі до бюджету та державних цільових фондів, які мають повне (за використанням) або часткове (за змістом) цільове призначення. Встановлюються на певні цілі з визначенням джерела сплати або від певного вартісного показника.

Відрахування на геологорозвідувальні роботи – обов'язкові податкові відрахування видобувних підприємств. Зараховуються до собівартості продукції (робіт, послуг). Визначаються за конкретними ставками на одиницю видобутку чи погашення запасів залежно від виду корисних копалин.

Відшкодування податку – див. *Бюджетне відшкодування*.

Вільні бюджетні кошти – додаткові кошти, що утворюються в процесі виконання бюджету і не затверджуються у складі доходів і видатків бюджету.

Внески страхові – відрахування до Пенсійного фонду України та Фонду соціального страхування України.

Г

Гербовий збір – див. *Збір гербовий*.

Гранти місцевим органам влади – (від англ. grant – дарувати, давати: дотацію, субсидію, стипендію, задовольняти прохання) – фінансові ресурси, які передаються місцевій владі з бюджетів вищого рівня для фінансування окремих завдань і функцій. Фінансові ресурси у вигляді грантів можуть надаватися місцевим органам влади також міжнародними фінансовими організаціями та бізнесовими структурами. Як поняття використовується у багатьох зарубіжних країнах.

Група світового банку – спеціалізована ланка ООН, яка об'єднує Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародну фінансову корпорацію, Багатосторонню агенцію гарантування інвестицій. Мета: підвищення рівня життя у країнах, що розвиваються, шляхом виділення їм фінансових ресурсів, наданими індустріальними державами. Штаб-квартира розміщена у Вашингтоні.

Д

Дебентура – свідоцтво митниці на повернення мита в разі вивезення товарів, які раніше були ввезені зі сплатою мита.

Дебітор – юридична або фізична особа, яка має заборгованість даному підприємству, організації чи закладу.

Девальвація – зниження в законодавчому порядку офіційного курсу національної валюти щодо іноземної. Здійснюється у випадках, коли встановлений валютний курс не відповідає реальному співвідношенню купівельних можливостей різних валют.

Девізи – платіжні засоби (частіше в іноземній валюті) – чеки, акредитиви, векселі, іноземні банкноти, за допомогою яких здійснюються міжнародні розрахунки.

Дегресивний податок – див. *Податок дегресивний*.

Декларація митна – документ, що містить відомості про переміщення через кордон вантажів, цінностей, валюти. Оформляється відповідно до вимог національного законодавства. Заповнюється юридичними та фізичними особами. Містить відомості про кількість товарів та їх ціну. Предмети, не зазначені в Д. м., тобто приховані від митного контролю, підлягають конфіскації.

Декларація податкова – офіційна заява юридичної або фізичної особи, яка сплачує податки, про розміри її доходу, майна тощо за минулий період у вигляді засвідченого письмового документа. Свідоме перекручування даних Д. п. тягне за собою юридичну та економічну відповідальність.

Декларування – подання платником податків відомостей про обсяги об'єкта оподаткування та інших даних, необхідних для визначення суми податку.

Декларування податків – офіційне подання платником податків податкової декларації.

Депозит – 1) кошти або цінні папери (акції, облігації), що їх розміщують для зберігання в кредитних установах (банках); 2) грошова сума (або цінні папери), яка вноситься боржником для передачі кредитору.

Державна податкова інспекція – структурний підрозділ у складі державної податкової адміністрації, який організує й контролює процес надходжень податків у бюджет і забезпечує дотримання податкового законодавства.

Державна податкова служба – підпорядкований Урядові України орган, до складу якого входять Головна державна податкова адміністрація України і державні податкові адміністрації областей, районів, міст і районів у містах. Основні завдання Д. п. с. полягають у забезпеченні дотримання законодавства про податки, повному облікові всіх платників податків та інших обов'язкових сплат до бюджету, у здійсненні контролю, перевірці правильності їх обчислення та своєчасності перерахувань.

Державне казначейство України – утворене Указом Президента України “Про державне казначейство” від 27 квітня 1995 р. № 335. Положення “Про Державне казначейство” затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 590 від 31 липня 1995 р. Організує і контролює виконання Державного бюджету України, веде облік касового виконання державного бюджету, здійснює управління державним внутрішнім і зовнішнім боргом та інші функції. У частині стосунків з місцевими бюджетами на Державне казначейство покладені обов'язки розподілу між державним бюджетом і бюджетами

Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя відрахувань від загальнодержавних податків, зборів та обов'язкових платежів за нормативами, затвердженими Верховною Радою України.

Державне мито – платіж, що справляється за вчинення юридичних дій та за видачу документів юридичного характеру уповноваженими на те державними органами й перераховується ними в бюджет.

Державний борг – сума заборгованості держави по кредитних операціях. Залежно від ринку розміщення, валюти, в якій випущені позики, та ін. Д. б. може бути внутрішній і зовнішній. Залежно від строку погашення – капітальним або поточним. Має економічно обґрунтовані межі. Величина Д. б. характеризує стан економіки і фінансів держави, ефективність функціонування її урядових структур.

Державний бюджет України – грошові відносини, які виникають у держави з юридичними і фізичними особами з приводу перерозподілу національного доходу (частково і національного багатства) у зв'язку із формуванням і використанням бюджетного фонду держави, призначеного для фінансування народного господарства, нематеріальної сфери, задоволення соціальних та інших потреб суспільства (оборона, управління, покриття державного боргу тощо). Складається, затверджується та виконується центральними органами державної влади України.

Державний внутрішній борг України – строкові боргові зобов'язання Уряду України в грошовій формі. Гарантується всім майном, що перебуває у загальнодержавній власності. Складається із заборгованості минулих років і заборгованості, що виникає за борговими зобов'язаннями Уряду України. До боргових зобов'язань Уряду України належать випущені ним цінні папери, інші зобов'язання у грошовій формі, а також одержані ним кредити.

Державний зовнішній борг – сума заборгованості держави іншим державам і фінансовим інститутам. Виникає у зв'язку із бюджетним дефіцитом.

Державний інноваційний фонд – позабюджетний фонд цільового призначення, кошти якого використовуються для фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, заходів щодо освоєння нових видів виробництва продукції (робіт, послуг) і нових технологій. Формується за рахунок відрахувань підприємств, об'єднань та організацій у розмірі 1% від фактичного обсягу реалізації продукції, робіт чи послуг (за винятком ПДВ та акцизного збору) з віднесенням суми відрахувань на собівартість продукції.

Державний капітальний борг – вся сума випущених і непогашених довгострокових зобов'язань держави, включаючи нараховані проценти, які повинні бути виплачені за цими зобов'язаннями.

Державний кредит – грошові відносини, що виникають у держави із юридичними та фізичними особами у зв'язку із мобілізацією тимчасово вільних грошових коштів у розпорядження органів державної влади, які призначені для фінансування державних витрат; форма вторинного перерозподілу валового внутрішнього продукту. Д. к. має строк повернення і ціну в формі процентів. Буває внутрішнім і зовнішнім.

Державний пенсійний фонд України – самостійна фінансово-банківська система, що здійснює управління фінансами пенсійного забезпечення на території всієї держави. Формується за рахунок обов'язкових страхових внесків (у процентах до фонду оплати праці) підприємств, громадян-підприємців, працюючих громадян. Кошти фонду використовуються на виплату пенсій за віком, за інвалідністю, інших пенсійних виплат.

Державний поточний борг – витрати держави, пов'язані з виплатою доходів кредиторам за всіма довгостроковими зобов'язаннями держави та з погашенням зобов'язань, строки сплати яких настали.

Державний фонд сприяння зайнятості населення – спеціальний фонд, створений з метою фінансування передбачених програмами зайнятості населення заходів щодо: професійної орієнтації населення, професійного навчання вивільнюваних працівників і безробітних, сприяння їх працевлаштуванню, виплати допомоги по безробіттю, організації додаткових робочих місць. Відрахування до цього фонду складають 1% від фонду оплати праці.

Державні фінанси – центральна підсистема фінансової системи, через яку здійснюється вплив держави на економічний і соціальний розвиток країни. За економічною сутністю Д. ф. – це грошові відносини з розподілу та перерозподілу вартості ВВП, пов'язані з формуванням і використанням фінансових ресурсів у розпорядженні держави і державних підприємств, призначених на цілі розширеного відтворення, задоволення соціально-культурних та інших потреб суспільства. До складу Д. ф. входять бюджети різних рівнів державного управління, позабюджетні спеціальні фонди, державний кредит і фінанси державних підприємств та організацій.

Дериватив – стандартний документ, що засвідчує право (або зобов'язання) придбати або продати цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах у майбутньому. Стандартна (типова) форма Д., порядок їх випуску та обігу встановлюється законодавством.

Дефіцит – 1) нестача грошей, товарів або послуг, необхідних для збалансування факторів виробництва, кредитів споживання; 2) збиток, перевищення витрат над прибутками, заборгованості над активами.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами. Є два показники, які визначають рівень Д. б.: співвідношення частки видатків, які не забезпечуються доходами, й усіх видатків у процентах та співвідношення частки видатків, які не забезпечуються доходами, й обсягів валового національного продукту (ВНП) у процентах.

Дефіцит у економіці – загальний вияв незбалансованості економіки. Може виступати у формі товарного дефіциту, який пов'язаний зі структурною незбалансованістю і відображає незадоволену потребу в тому чи іншому товарі, виявляється в стійкому перевищенні попиту над запропонованим товаром. За ринкової економіки носить тимчасовий характер, оскільки викликає підвищення цін на дефіцитний товар, яке стимулює приплив інвестицій у відповідний сектор виробництва або надходження товарів з інших ринків, де їх ціна нижча. В результаті збільшення пропозицій та задоволення попиту товарний дефіцит ліквідується. Один із видів Д. в. е. – бюджетний дефіцит.

Дефляція – вилучення з обігу частини надлишкової грошової маси, випущеної у період інфляції.

Джерело сплати податку – доходи юридичних і фізичних осіб, за рахунок яких сплачується податок.

Дивіденди – платіж, який провадиться юридичною особою на користь власників (довірених осіб власника) корпоративних прав, емітованих цією юридичною особою, у зв'язку з розподілом частини її прибутку.

Дотація – (від лат. dotatio – дарунок, пожертва) – кошти, що безповоротно передаються з Державного бюджету місцевим бюджетам або з місцевих бюджетів вищого рівня – місцевим бюджетам нижчого рівня для збалансування їх доходів і витрат.

Дохід лісовий – плата, що стягується до бюджету за використання лісових ресурсів. Буває трьох видів: плата за відпускання деревини на пні; плата за другорядне лісокористування; штрафні санкції за порушення правил лісокористування.

Д. неоподатковуваний – сума, що не підлягає оподаткуванню і вираховується із загальної суми доходу.

Д. сукупний оподатковуваний – дохід, одержаний громадянином за певний період часу (місяць, рік) як у грошовій (національною чи іноземною валютою), так і в натуральній формі. Включає: доходи за виконання трудових зобов'язань, у тому числі за сумісництвом, зокрема, заробітна плата за виконану роботу, розрахована за розцінками, тарифними ставками та посадовими окладами; надвишки та доплати до тарифних ставок та окладів; премії за виробничі результати; оплата відповідно до законодавства відпусток; виплати за трудовими угодами тощо; доходи від виконання робіт за договорами підряду цивільно-правового характеру; доходи, одержані внаслідок розподілу прибутку (винагороди, премії, заохочення тощо); матеріальні та соціальні блага у грошовій та натуральній формі, надані за рахунок коштів підприємств, установ, організацій, фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності.

Доходи митні – надходження до дохідної частини державного бюджету грошових зборів за митні процедури. Д. м. утворюються внаслідок митного оподаткування товарів, які перетинають державний кордон. До них належать: мито, прикордонні митні збори, штрафи і виторг від реалізації товарів (майна), конфіскованих митницями.

Доходи місцевих бюджетів – кошти, що надходять до відповідних місцевих бюджетів у розмірах і порядку, встановлених законом. Включають у себе власні або закріплені доходи, відрахування від регульованих доходів, дотації, субсидії, субвенції та інші трансферти. Розрізняють Д. м. б. податкові й неподаткові.

Е

Економічна криза – одна з глибоких проблем сучасності, яка проявляється в різкому загостренні суперечностей у відносинах між суспільством і природою, порушенні природних процесів через надмірну антропогенну дію, непередбачувані наслідки науково-технічного прогресу, зростання

енергоспоживання і спалювання викопного палива, демографічний вибух, збройні конфлікти, техногенні катастрофи тощо.

Економічне співробітництво – група країн, які об'єдналися для досягнення спільної мети в справі регулювання міжнародної торгівлі. Прикладом може служити Європейське економічне співтовариство (ЄЕС).

Економічний закон – внутрішні, суттєві, стійкі, постійно повторювані причинно-результативні зв'язки в системі виробничих відносин.

Експорт – продаж фірмою своїх товарів в іншу країну з використанням послуг належних маркетингових посередників (непрямий експорт) або шляхом самостійних маркетингових операцій (прямий експорт).

Еластичність попиту – показник, який виражає зміни сукупного попиту, викликані зниженням цін на товари і послуги.

Еластичність пропозиції – показник, який виражає зміни сукупної пропозиції, що виникають у зв'язку із ростом цін.

Елементи податку – складники податку, до яких належать: суб'єкт (платник) податку, об'єкт оподаткування, одиниця оподаткування, податкова ставка, джерело сплати податку і податкова квота.

Емісія – виготовлення і випуск в обіг банківських і казначейських білетів, паперових грошей і цінних паперів.

Емітент – установа чи підприємство, що здійснює емісію (випуск цінних паперів).

Є

Євровалютний ринок – міжнародний ринок короткострокових та середньострокових кредитів. Базується на кредитних операціях, які здійснюються з національною валютою за межами країни. “Євро” не означає, що ринок обмежений кордонами Західної Європи, а свідчить про знаходження валюти (долар, марка, ієна, EUR) на рахунку закордонних банків, які використовують її для надання кредитів. В основі кредитної діяльності лежать євровалютні депозити. Резиденти однієї країни розміщують гроші на рахунок іншої з метою отримання вищої процентної ставки.

Євровалютні депозити – депозити термінового характеру, мають здатність переходити від одного власника до іншого у формі депозитних сертифікатів; банківські розписки в одержанні грошового депозиту, які не підлягають вилученню протягом зазначеного часу. Сертифікат приносить процент. При цьому власник має можливість отримати гроші до закінчення терміну дії сертифікату, реалізуючи його на ринку. Сертифікат стає предметом угоди. Євробанки передають один одному права на депозити, які перевищують величину процента. Угода укладається на короткий строк (1–3 місяці). Міжбанківські операції з Є. д. мають на меті розширення можливостей кредитування і чим більший обсяг депозитів, тим більше кредитів можуть надавати євробанки.

Єврооблігації – цінні папери, які приносять проценти. Суб'єкти, які їх випускають (посередники та покупці), не є резидентами країни, валюта якої використовується при емісії. Обсяг випуску Є. 1998 р. становив 177,2 млрд

дол. Процент на них може бути фіксованим або “плаваючим”, останній підвищує їх привабливість в умовах інфляції. Випускаються також €, які можуть бути конвертовані в акції або мають варант на купівлю акцій компанії. (Варант – запорука – означає, що власнику облігації надано право протягом певного часу купувати додаткові облігації чи акції за обумовленою ціною.) Часто € випускаються в двовалютному варіанті й в одній валюті з правом конверсії в іншу.

Європейський міжнародний ринок позичкового капіталу (ЄМРПК) – міжнародний ринок, на якому операції здійснюються в євровалютах. Позики беруть переважно транснаціональні монополії, які потребують кредитів для фінансування капіталовкладень в різних країнах, а також держави, що мають дефіцитні платіжні баланси; кредитори – приватні комерційні банки; що здійснюють міжнародні кредитні операції в іноземних валютах (євродоларах).

Європейський фонд регіонального розвитку – фінансовий інститут, створений у 1975 р. для фінансування заходів щодо подолання диспропорцій та зближення рівнів у розвитку окремих регіонів у країнах ЄЕС. Функціонує у складі бюджету ЄЕС. Виділення субсидій із фонду здійснюється на основі рішень Ради ЄЕС.

Ж

Жироцентралі – (від італ. giro – оборот, переказ векселя) – різновид кредитних установ, які є центральними банками для муніципальних (комунальних) ощадних кас і банків. Існують у багатьох країнах. Вперше виникли у Німеччині на початку ХХ ст. Кредитні ресурси Ж. утворюються за рахунок залучення коштів муніципальних банків, центральних, регіональних і місцевих органів влади. Ж. надають кредити муніципальним банкам, регіональним і місцевим органам влади у вигляді комунальних та іпотечних позик. У Німеччині на початку 80-х років ХХ ст. існувало 12 Ж. Муніципальні банки та Ж. цієї країни об’єднуються у регіональні спілки. Існує також Західнонімецька спілка ощадних кас і жироцентралей.

З

Загальнодержавні податки – податки, які встановлюються органами законодавчої влади й обов’язкові для справляння на всій території держави.

Загальнообов’язкове державне соціальне страхування – система прав, обов’язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Закон вартості – об’єктивний економічний закон, що регулює зв’язки між товаровиробниками, розподілення й стимулювання суспільної праці в умовах товарного виробництва, згідно з яким виробництво та обмін товарів

здійснюються на основі їх вартості, величина якої вимірюється суспільно необхідними затратами праці.

Закон податковий – правовий акт вищого органу законодавчої влади, який зобов'язує юридичних осіб і громадян сплачувати до бюджету податки певного розміру і в точно фіксовані строки. Зміст податкових відносин визначають шість обов'язкових елементів закону: суб'єкт податку, об'єкт податку, податкові ставки, одиниця оподаткування, податкові пільги, строки внесення податку.

Закон попиту – принцип, відповідно до якого існує зворотна залежність між ціною товару і величиною купівельного попиту на цей товар (за інших рівних умов).

Законодавство податкове – сукупність законодавчих актів, які встановлюють і регулюють справляння податків, зборів і податкових платежів.

Закріплені (власні) доходи – доходи, які повністю або на основі фінансового відсотка на постійній чи довготривалій основі у встановленому законом порядку надходять до відповідного місцевого бюджету.

Затвердження місцевого бюджету – процес розгляду та прийняття рішень щодо введення в дію бюджету представницьким органом місцевого самоврядування.

Захищені статті бюджету – статті видатків бюджету, які не підлягають секвестру видатків у випадку невиконання дохідної частини бюджету.

Збитки – витрати матеріальних та грошових ресурсів підприємств, об'єднань, організацій, громадян у результаті перевищення витрат на виробництво і збут продукції над виручкою від її реалізації, тобто перевищення витрат над доходами, а також неефективного господарювання та недоліків у ціноутворенні.

Збір акцизний – непрямий податок на високорентабельні та монопольні товари (продукцію), що включається до їх ціни. Сплачують З. а. виробники та імпортери підакцизних товарів. Ставки З. а. встановлені у процентах до вартості товарів (продукції) у відпускних цінах, а для імпортованих товарів – до митної (закупівельної) вартості з урахуванням митних зборів і мита.

Збір гербовий – мито, що стягується за оформлення фінансово-торгових документів.

Збори – платежі юридичних і фізичних осіб, встановлені у твердих розмірах, за надання певних прав чи послуг або на відшкодування окремих видатків бюджету.

Зведений (консолідований) бюджет України – сукупність усіх бюджетів (Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим і місцевих бюджетів), що входять до бюджетної системи України по доходах і видатках.

Зведений фінансовий баланс держави – система показників, що характеризують величину створених і використаних фінансових ресурсів за відповідний період.

Зведені фінансові показники – абсолютні величини, які характеризують фінансово-економічні явища та процеси на макрорівні (обсяг фінансових

ресурсів, що створюється в державі, обсяг доходів та видатків бюджету тощо). Поділяються на загальнодержавні, галузеві, територіальні.

Звіт податковий – сукупність документів із звітними даними щодо розрахунків з бюджетом та спеціальними фондами, які подають до податкової інспекції.

Звіт про виконання місцевого бюджету – звіт місцевого органу державної виконавчої влади, а також виконавчого органу місцевого самоврядування на сесійному засіданні представницького органу місцевого самоврядування у порядку, визначеному законодавством.

Зворотний лізинг (оренда) – господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає продаж основних фондів фінансовій організації з одночасним зворотним отриманням цих основних фондів цією фізичною чи юридичною особою в оперативний або фінансовий лізинг.

Земельний податок – податок, що вноситься до бюджету юридичними і фізичними особами за ставками з одиниці площі земельної ділянки, які диференційовані залежно від призначення ділянки (сільсько- й несільськогосподарського), її місцезрештування (для земель несільськогосподарського призначення) та родючості ґрунтів (для земель сільськогосподарського призначення). Метою введення податку є стимулювання раціонального освоєння і використання земель, підвищення родючості ґрунтів, сприяння вирівнюванню соціально-економічних умов господарювання на землях різної якості, а також забезпечення фінансування витрат на ведення земельного кадастру, здійснення землеустрою та моніторингу.

Зрівнювальне мито – мито, що встановлюється з метою вирівнювання цін на імпортні та вітчизняні товари для виключення між ними цінової конкуренції.

I

Імпорт – ввезення до країни іноземних товарів із-за кордону для продажу їх або використання в цій країні.

Інвестиції – довгострокові вкладення капіталу (в країні або за кордоном) в підприємствах різних галузей народного господарства. Повністю зосереджені на одержанні прибутку. Державні І. можуть здійснюватися з метою регулювання розвитку економіки. Вони фінансуються за рахунок податків, прибутків державних підприємств, емісії внутрішніх позик уряду. Джерелом фінансування приватних вкладів є власні засоби компаній (нерозділений прибуток, зокрема амортизаційні та інші фонди), залучені зовнішні засоби, отримані від продажу акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також довгострокові кредити та займи. Рівень І. залежить від значних коливань і динаміки росту економічної системи, а також від неекономічних факторів: розвитку техніки, характеру проведення державної політики.

І. приватні або державні – фінансові вкладення капіталу в акції, облігації та інші цінні папери.

І. реальні – вкладення капіталу в будь-яку галузь економіки, результатом чого є приріст реального капіталу (будівлі, прилади, товарно-матеріальні запаси тощо).

Інвестиційна безпека – рівень інвестиції, що дає змогу задовольнити поточні потреби економіки в капітальних вкладаннях за обсягом і структурою з урахуванням ефективного використання і повернення інвестованих коштів, оптимального співвідношення між розмірами іноземних інвестицій у країні і вітчизняних за кордоном, підтримання позитивного національного платіжного балансу. Для ефективного функціонування економіки, відновлення основних фондів загальний обсяг інвестицій (внутрішні капітальні вкладання та іноземні інвестиції) має бути в межах 20–25% від ВВП. В Україні цей показник на початок 1998 р. становив приблизно 15%.

Інвестиційна субсидія – субсидія, яка надається центральними органами місцевого самоврядування і спрямовується до бюджету розвитку. Як поняття використовується в практиці бюджетного регулювання зарубіжних країн.

Інвестиційний клімат – рівень досягнення потенційних можливостей вітчизняних та іноземних юридичних і фізичних осіб здійснювати інвестиції у формі коштів, цільових банківських вкладів, паїв, акцій та інших цінних паперів, рухомого та нерухомого майна, майнових прав, ноу-хау, досвіду та інших інтелектуальних цінностей, права користування землею та іншими природними ресурсами.

Індивідуальне прибуткове оподаткування – справляння прибуткового податку з доходів окремих фізичних осіб.

Індивідуальні фінансові показники – абсолютні величини, які деталізують зведені фінансові показники й доповнюють їх (величина витрат бюджету держави на одного жителя, розмір податків, що сплачуються одним працюючим тощо).

Інкасо – банківська операція, яка полягає в одержанні банком грошей на різноманітні документи (векселі, чеки і т. ін.) від імені та за рахунок своїх клієнтів.

Інновація – (англ. innovation) – процес, орієнтований на створення, розвиток і якісне вдосконалення нових виробів, технологій, організаційних форм. Характеризується новими формами інтеграції науки, техніки, виробництва і передбачає участь різних організацій і відомств; нововведення, впровадження нових ідей, технологій, видів продукції тощо у виробництво, управлінську діяльність.

Інструкція з оподаткування – документ, що видається Головною державною податковою адміністрацією з метою конкретизації положень законодавчих актів з питань оподаткування.

Інфляційний податок – прибуток від друкування грошей. Уряд може отримувати значні кошти шляхом такого друкування, тобто розширення грошової бази. Фінансуючи дефіцит у такий спосіб, купуючи товари та послуги, держава примушує населення накопичувати номінальні грошові залишки, зменшуючи вартість старих грошей, які в нього є. Отже, інфляція є податком на готівку. У державах із низькою інфляцією обсяг прибутку, який отримується за рахунок друкування грошей, незначний (у США менше 3% від загального обсягу прибутку держави, в Італії та Греції – 10%). При інфляції у 100% максимально можливий І. п. за рахунок емісії грошей може досягнути 25%.

Інфляція – порушення процесу суспільного виробництва, що проявляється у переповненні сфери обігу грошовими знаками понад реальні потреби господарства і їх обезцінюванні. І. знижує рівень життя населення, загострює економічні та соціальні суперечності. Діапазон коливання рівнів інфляції досить широкий, але в ньому можна чітко визначити певні інтервали, де І. виконує стимулювальну функцію. Світовий досвід успішного проведення трансформаційних реформ у таких країнах як Німеччина, Японія, Китай, Чехія, Словаччина та інші дає можливість виділити ці інтервали. Так, коли І. знаходиться в інтервалі від 1,1 до 4,7% на рік, вона максимально стимулює економічне зростання. Коли типи І. переходять межу 4,7%, темпи економічного зростання починають знижуватися. Коли інфляція сягає 25–45%, економічне зростання припиняється, йому на зміну приходить стагнація і спад виробництва, який поглиблюється в міру зростання темпів інфляції. Тому при виборі довгострокової стратегії економічного розвитку необхідно орієнтуватися на рівень І. 2–5%, а при вирішенні тактичних питань економічних перетворень її темпи можуть підвищуватися до 15–20%.

К

Кадастр земельний – реєстр земель за класами залежно від родючості, близькості до збуту, виду вирощуваних культур тощо. Є основою оцінки середньої доходності одного гектара землі кожного класу. Використовується для визначення ставок податку на землю.

Казначейська система касового виконання бюджету – система касового виконання державного бюджету, яка забезпечується казначейством. При К. с. к. в. б. всі платежі, які надходять до Державного бюджету України, зосереджуються у спеціальній системі казначейських кас і концентруються на єдиному рахунку Державного казначейства. В окремих країнах касове виконання місцевих бюджетів також покладається на Державне казначейство. Так, у Франції бюджетні доходи органів місцевого самоврядування знаходяться на рахунках казначейства.

Касове виконання місцевого бюджету – організація та здійснення прийому, зберігання і видачі бюджетних коштів, ведення обліку і звітності в процесі виконання місцевого бюджету. В Україні К. в. м. б. здійснюється територіальними відділеннями Національного банку України, а в таких адміністративно-територіальних одиницях, де цих відділень нема, – іншими уповноваженими банками.

Квота – визначені державою ліміти обсягів (інколи у вартісному виразі) імпорту якого-небудь виду продукції за певний період.

Класифікація інвестицій – поділ інвестицій на види залежно від джерел їх фінансування. Розрізняють державні, регіональні та муніципальні інвестиції, які фінансуються з відповідних бюджетів розвитку. Застосовується в практиці зарубіжних країн.

Класифікація податків – групування податків за певними ознаками.

К. п. за формою оподаткування – прями й непрями.

К. п. за економічним змістом об'єкта оподаткування – податки на доходи, споживання і майно.

К. п. за спрямуванням – податки, сплачувані до державного бюджету; податки, сплачувані до місцевих бюджетів; змішані податки; податки, з яких формуються спеціальні позабюджетні фонди.

К. п. за складовими ціни, на які відносять податки – податки, що сплачують з прибутку; податки, що відносять на витрати виробництва; акцизи.

К. п. за співвідношенням між ставкою податку та величиною доходу – прогресивні, регресивні та пропорційні податки.

К. п. за способом стягнення – розкладні й окладні.

К. п. за суб'єктом оподаткування – податки, які сплачують юридичні особи та громадяни.

Компетенція місцевих органів влади в галузі фінансів – перелік повноважень і обов'язків місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування різних рівнів у сфері складання, затвердження і виконання місцевого бюджету, у бюджетному процесі, утворенні позабюджетних, цільових, резервних і валютних фондів, запровадженні місцевих податків і зборів, залученні фінансово-кредитних ресурсів тощо.

Конверсія позики – зміна рівня дохідності по позиках.

Консолідація позики – зміна умов обігу позики, пов'язана із строками її дії.

Консорціум – форма угоди між підприємствами для спільного розміщення позик, ведення фінансових комерційних операцій.

Контингент доходів (лат. contingens (contingentis) – той, що прилягає, випадає на частку) – встановлена максимальна величина податкових надходжень по кожному із доходів у розрізі адміністративно-територіальних одиниць; один із показників, які використовуються в процесі планування дохідної бази адміністративно-територіальних одиниць.

Контроль за виконанням місцевого бюджету – контроль, здійснюваний представницьким органом місцевого самоврядування у формах, які він самостійно визначає.

Кредит – кошти та матеріальні цінності, які надаються резидентами або нерезидентами у користування юридичним або фізичним особам на визначений строк та під процент. Розрізняють К. фінансовий, товарний та К. під цінні папери, що засвідчують відносини позики.

Кредит податковий інвестиційний – кошти, що податковій адміністрації залишають підприємствам, зменшуючи податок на прибуток за умови, якщо прибуток у розмірі зниженого податку реінвестується у виробництво.

Крива Леффера – графічна характеристика (крива) співвідношення між ставками оподаткування та величиною податкових надходжень в бюджет: з підвищенням ставок оподаткування сума податкових надходжень в бюджет зростає тільки до певної величини, а потім знижується внаслідок спаду виробництва й ухиляння від сплати податків. Названа за ім'ям американського економіста Леффера.

Коефіцієнт обслуговування зовнішнього державного боргу – відношення всіх платежів по зовнішній заборгованості до валютних надходжень країни від експорту товарів і послуг, виражена у процентах.

Л

Лізинг оперативний (оренда) – господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає передачу права користування основними фондами на строк, який не перевищує строку їх повної амортизації, з обов'язковим поверненням таких основних фондів їхньому власникові після закінчення строку дії лізингової (орендної) угоди. Основні фонди, передані в Л. о. залишаються у складі основних фондів орендодавця.

Ліквідність – можливість використання активу як засобу оплати (або швидкого перетворення його на засіб оплати) і здатність активу зберегти свою номінальну вартість незмінною.

Ліміт боргу місцевих органів влади – гранична величина заборгованості органів місцевого самоврядування по муніципальних позиках, яка встановлюється центральною владою. Ліміт боргу місцевих органів влади може встановлюватися у законодавчому порядку або Міністерством фінансів України; показник використовується у зарубіжній практиці.

М

Майнові податки – див. *Податки майнові*.

Маркетинг – система заходів для вивчення ринку та активного впливу на споживчий попит із метою розширення збуту виробничих товарів.

Матеріальні активи – основні фонди та оборотні активи у будь-якому вигляді, що відрізняються від коштів, цінних паперів, деривативів і нематеріальних активів.

Матрикулярні внески (від лат. *matricula* – список) – порядок формування бюджету центрального уряду, згідно з яким його доходи утворюються за рахунок відрахувань окремих територій, що входять до складу держави і пов'язуються з фінансуванням конкретного списку централізованих витрат. Мали місце у німецькому Союзі у процесі створення Німецької імперії як внески членів союзної держави одній з цих держав для виконання делегованих їм спільних функцій. Подібна система формування центрального бюджету використовувалась на етапі становлення федеративних держав. На цих засадах формувался Союзний бюджет колишнього СРСР у 1991 р. у період розпаду союзної державності. В Україні на побутовому рівні ідеологія М. в. обстоюється у формі так званої моделі формування бюджету “знизу догори”. У сучасних умовах у зарубіжних країнах М. в. як спосіб формування бюджету центрального уряду не використовуються.

Митна декларація – див. *Декларація митна*.

Митні збори – плата, що стягується з декларантів за оформлення митних процедур.

Мито – непрямий податок, який встановлюється державою на товари, що імпортуються, експортуються чи проходять транзитом через митну територію країни, в процентних ставках до вартісної оцінки цих товарів або у твердих ставках на одиницю товару.

М. ввізне – мито, що сплачується при імпорті товарів.

М. вивізне – мито, що сплачується при експорті товарів.

Міжбюджетні взаємовідносини – форма, у якій забезпечується взаємозв'язок різних ланок бюджетної системи. М. б. визначаються державним, територіальним та бюджетним устроєм країни.

Міжбюджетні взаєморозрахунки – процес передачі коштів з Державного бюджету України місцевим бюджетам і навпаки, – з місцевих бюджетів до Державного бюджету України у процесі виконання бюджетів з метою збалансування доходів і витрат на всіх рівнях бюджетної системи.

Міжнародний ринок позичкового капіталу (МРПК) – система відносин у сфері акумуляції та перерозподілу позичкового капіталу між країнами; сукупність фінансово-кредитних установ і фондових бірж, що надають позики й кредити іноземцям.

Мінімальна дохідна база – гарантована державою дохідна база місцевих бюджетів, необхідна для формування мінімального бюджету. Забезпечується шляхом закріплення за місцевими бюджетами джерел доходів, які дозволяють органам місцевого самоврядування забезпечити фінансування послуг населенню на рівні мінімальних державних соціальних стандартів. Використовується як показник у практиці бюджетного регулювання зарубіжних країн.

Мінімальний бюджет органу місцевого самоврядування – розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для фінансування послуг населенню відповідної адміністративно-територіальної одиниці на рівні мінімальних соціальних стандартів, який гарантується державою. У разі, коли органу місцевого самоврядування не вистачає власних коштів для формування мінімального бюджету, ці ресурси надаються йому державою на гарантованій основі. Використовується як показник у практиці фінансового вирівнювання в багатьох зарубіжних країнах. В Україні мінімальні місцеві бюджети – у стадії розробки.

Мінімальні державні соціальні стандарти – гарантований державою рівень послуг на душу населення в межах усієї території країни, який надається місцевими органами і фінансується за рахунок місцевих бюджетів; показник, який використовується для розрахунку показника мінімального місцевого бюджету. Використовується в практиці бюджетного планування зарубіжних країн. В Україні мінімальні соціальні стандарти – у стадії розробки.

Місцевий бюджет інвестицій або розвитку – самостійний розділ бюджету, видатки якого спрямовуються на розширене виробництво, інвестиції, придбання обладнання, сплату основної частини боргу. Застосовується як поняття в практиці бюджетного планування зарубіжних країн. В Україні введено поняття “видатки розвитку”.

Місцевий поточний бюджет – самостійний розділ бюджету, видатки якого спрямовуються на поточні потреби, утримання апарату управління, закладів соціально-культурної сфери, соціальне обслуговування, соціальний захист, соціальне забезпечення, сплату процентів за боргом та інше. Поняття, яке використовується в практиці бюджетного планування зарубіжних країн. У Законі України “Про бюджетну систему України” застосовується поняття “поточні видатки бюджету”.

Місцеві бюджети – сукупність бюджетів, які складаються, затверджуються і виконуються відповідними місцевими органами влади і самоврядування.

Місцеві податки – податки, що встановлюються і справляються на відповідній території місцевими органами представницької влади як на підставі загальнодержавного законодавства про місцеві податки і збори, так і цілком самостійно.

Місцеві податки і збори – обов’язкові платежі, які згідно із законодавством запроваджуються органами місцевого самоврядування на підпорядкованій їм території і повністю зараховуються до відповідних місцевих бюджетів.

Місцеві позики – форма мобілізації фінансових ресурсів для потреб місцевих органів влади. М. п. розміщуються на ринку позичкового капіталу. У зарубіжних країнах М. п. – основний спосіб капіталовкладень, які здійснюються місцевими органами влади. Межі заборгованості місцевих органів по М. п. регулюються центральними органами державної влади згідно із законодавством. Повернення основної суми боргу по М. п. здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету інвестицій, відсотки за користування позикою сплачуються за рахунок коштів поточного місцевого бюджету. Право розміщення М. п. згідно із законодавством надано органам місцевого самоврядування України. Порядок їх випуску регламентується Законом України “Про зовнішній і внутрішній борг України”. Перші муніципальні позики випустили міста Київ, Дніпропетровськ та деякі інші.

Місцеві фінансові органи в Україні – фінансові відділи виконавчих органів місцевого самоврядування, фінансові відділи та управління місцевих органів державної виконавчої влади, а також місцеві органи Головної державної податкової адміністрації, Головного контрольно-ревізійного управління, Державного казначейства України. Фінансові відділи у структурі місцевого самоврядування України функціонують у 163 містах обласного підпорядкування, а також регіонах цих міст.

Фінансові відділи та управління в системі місцевих органів державної виконавчої влади функціонують у складі обласних, Київської і Севастопольської міських, районних, районних у містах Києві і Севастополі державних адміністрацій. Місцеві органи Головного управління державної податкової інспекції, Головного контрольно-ревізійного управління, Державного казначейства України, функціонують в областях, містах, районах, районах у містах; вони не входять до складу місцевих державних адміністрацій і мають центральне підпорядкування.

Міський бюджет – бюджет, який складається, затверджується і виконується органом міського самоврядування.

Митниця – державний заклад, через який повинні ввозитися або вивозитися усі переміщені через кордон товари і вантажі з метою їх митного контролю і стягування відповідних мит і зборів.

Моделі бюджетної системи – види побудови бюджетної системи та організації міжбюджетних взаємовідносин. Розрізняють три основні М. б. с. Перша модель базується на повному розподілі різних податків між рівнями бюджетної системи і закріпленні їх за відповідними бюджетами, друга – на

фіксованому дольовому (пайовому) розподілі основних податків між різними рівнями бюджетної системи, третя – на застосуванні спільної бази оподаткування різними рівнями влади, які встановлюють власні податкові ставки. Загальна податкова ставка є сумою податкових ставок різних рівнів влади. У чистому вигляді всі ці моделі на застосовуються.

У кожній країні склалася певна бюджетна система із своєю системою міжбюджетних взаємовідносин. Але в основі своєї кожна з них може бути віднесена до однієї з трьох моделей.

В Україні бюджетна система і міжбюджетні відносини будуються переважно на моделі дольової (пайової) участі різних рівнів влади в розподілі загальнодержавних податків. Проте цей розподіл здійснюється не на основі встановлених фіксованих часток кожного рівня влади, а на основі нормативів, які щороку переглядаються.

Монополія фіскальна – непрямий податок, що дорівнює різниці між державною фіксованою ціною товарів (робіт, послуг), монополізованих державою, і витратами на їх виробництво та реалізацію.

Муніципальна власність – власність, що перебуває у користуванні, володінні й розпорядженні територіальних колективів та їх виборних органів місцевого самоврядування; одна з форм власності корпоративної (колективної).

Муніципальне підприємництво – особлива сфера підприємницької діяльності, суб'єктами якої є органи місцевого самоврядування. Метою М. п. є надання різноманітних послуг жителям адміністративно-територіальних одиниць.

Муніципальне фінансове право – сукупність правових норм, які регулюють фінансові відносини територіальних колективів та органів місцевого самоврядування; галузь муніципального (комунального) права. Як галузь права існує в зарубіжних країнах. В Україні муніципальне (комунальне) право знаходиться на початковому етапі становлення.

Муніципальний банк – фінансово-кредитна установа, яка заснована органом місцевого самоврядування та муніципальними підприємствами і спеціалізується на фінансовому обслуговуванні діяльності територіальних колективів.

Муніципальний кредит – система кредитних відносин, головним позичальником у якій є органи місцевого самоврядування; інститут фінансової діяльності органів місцевого самоврядування. Основна форма фінансування муніципальних інвестиційних програм у зарубіжних країнах. М. к. відокремлений від державного, на відміну від нього має виключно цільовий характер і пов'язаний із реалізацією конкретних соціально-економічних програм.

Муніципальні податкові служби – спеціальні органи, створені в деяких зарубіжних країнах органами місцевого самоврядування для стягування місцевих податків і зборів.

Муніципальні цінні папери – цінні папери, які випускаються органами місцевого самоврядування зарубіжних країн з метою залучення коштів для реалізації власних інвестиційних програм та інших заходів.

Н

Неоподатковуваний мінімум – розмір об’єкта оподаткування, в межах якого податок не справляється.

Неподаткові платежі – разові та випадкові надходження до бюджету, які не мають прямим призначенням формування доходів бюджету.

Непрямі податки – податки, що встановлюються в цінах товарів і послуг і розмір яких для окремого платника прямо не залежить від його доходів.

Новація – припинення зобов’язання за згодою сторін шляхом заміни його новим зобов’язанням.

Номінал – номінальна (іменна) вартість, позначена на цінних паперах (акціях, облигаціях і паперових грошових знаках).

Нормативи відряхувань від регульованих доходів – пропорції (у відсотках), згідно з якими розподіляються регульовані доходи між різними рівнями бюджетної системи. Такі нормативи для областей, міст Києва і Севастополя затверджуються Верховною Радою України, для районів, міст обласного підпорядкування, районів у містах Києві та Севастополі – відповідно обласними, Київською і Севастопольською міськими Радами, районів і міст республіканського підпорядкування Автономної Республіки Крим – Верховною Радою Автономної Республіки Крим, районів у містах з районним поділом, міст районного підпорядкування, сіл і селищ – відповідно міськими та районними Радами.

Нормативи мінімальної бюджетної забезпеченості – розрахункові показники рівня певних послуг, які надаються на душу населення за рахунок бюджетних коштів. Використовуються при розрахунку мінімальних державних соціальних стандартів. Розробка таких нормативів передбачена законодавством України.

Нормативно-розрахункові методи фінансового вирівнювання – методи надання трансфертів та інших фінансових ресурсів бюджетам місцевих органів влади з бюджету центрального уряду, а також із бюджетів органів влади вищого рівня на основі розмежування видаткових функцій між різними рівнями влади, розрахунку можливих доходів місцевих органів влади на основі податкового потенціалу територій, мінімальних бюджетів місцевого самоврядування, державних мінімальних соціальних стандартів і відповідної формули фінансового вирівнювання. У подібних розрахунках ураховуються чисельність населення відповідної території, його структура, рівень зайнятості, наявність мережі доріг, об’єктів соціальної і виробничої інфраструктури, що утримуються місцевою владою, та інші індикатори. Результатом цих розрахунків є визначення об’єктивних бюджетних потреб території, можливостей їх фінансування за рахунок можливостей місцевої влади, а також розмірів необхідної фінансової допомоги з боку центрального уряду та органів влади вищого рівня. Ці методи широко застосовуються в практиці фінансового вирівнювання зарубіжних країн.

О

Об’єкт оподаткування – фізична чи вартісна величина, щодо якої нараховується податок.

Облік надходжень податків – накопичення інформації про платежі в бюджет у розрізі окремих платників і видів податків та податкових платежів, що вони сплачують.

Облік платників – включення юридичних і фізичних осіб та даних про них до відповідних облікових реєстрів на ручних чи машинних засобах накопичення та збереження інформації.

Обов'язкові видатки органів місцевого самоврядування – видатки, які органи місцевого самоврядування зобов'язані здійснювати згідно із законодавством. У більшості зарубіжних країн повноваження органів місцевого самоврядування поділяються на власні та делеговані, або доручені центральною владою. Власні повноваження, у свою чергу, поділяються на обов'язкові й добровільні. Видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування в процесі виконання обов'язкових повноважень, також є обов'язковими. Перелік обов'язкових видатків обумовлений мінімальними державними соціальними стандартами послуг, які надаються органами місцевого самоврядування. Поняття застосовується в законодавстві багатьох зарубіжних країн.

Оборотна касова готівка – кошти, що формуються у складі місцевих бюджетів для покриття тимчасових касових розривів при їх виконанні.

Одиниця оподаткування – чисельна одиниця виміру об'єкта оподаткування, щодо якої встановлюються податкові ставки.

Окладні податки – податки, встановлювані для окремих платників шляхом виділення об'єкта оподаткування й затвердження податкових ставок.

Оподаткування (оподатковування) – узаконене державою та місцевими органами влади обкладання податками юридичних осіб і громадян.

Оподаткування подвійне – 1) одночасне стягнення різних податків на доходи на різних стадіях їх формування, але в рамках однієї виробничої діяльності. Наприклад, оподаткування заробітної плати окремого працівника і доходу підприємства загалом; 2) одночасне стягнення аналогічних податків у різних країнах у зв'язку із підпорядкуванням платника податку та об'єкта оподаткування юрисдикції цих (різних) країн.

Опціон – стандартний документ, який засвідчує право придбати (продати) цінні папери (товари, кошти) на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією ціни на час його укладення або на час придбання за рішенням сторін.

Перший продавець О. (емітент) несе безумовне та безвідкличне зобов'язання щодо продажу цінних паперів (товарів, коштів) на умовах укладеного опціонного контракту.

Будь-який покупець О. має право відмовитися у будь-який момент від придбання таких цінних паперів (товарів, коштів).

Орендна плата за землю – форма плати за землю, що встановлюється для орендарів землі.

Основні характеристики бюджету – обсяг доходів бюджету, обсяг видатків бюджету, обсяг поточних доходів і видатків бюджету, обсяг доходів і видатків бюджету розвитку, перевищення видатків над доходами бюджету або його дефіцит, максимальна величина дефіциту бюджету, розрахована щодо видатків і валового національного продукту (ВНП) у відсотках, перевищення доходів

над видатками бюджету або його профіцит, обсяг закріплених і регульованих доходів, обсяг доходів за рахунок податкових надходжень, обсяг доходів за рахунок прямих і непрямих податків, обсяг дотацій, субсидій, субвенцій та інших трансфертів, нормативи відрахувань від регульованих доходів до місцевих бюджетів, обсяг резервного фонду, обсяг коштів цільових фондів у складі бюджету, обсяг оборотної касової готівки.

Особистий дохід – загальний дохід, фактично одержаний сімейними господарствами, включаючи трансфертні платежі.

Особисті податки – група прямих податків, що встановлюються під конкретного платника, який виступає відправною точкою системи оподаткування.

Особливі бюджетні режими місцевих органів влади – різновид преференцій, що надаються місцевій владі центральною державною владою і передбачають пільги та додаткові повноваження окремих місцевих органів влади. Можуть включати розширення бюджетної автономії, податкових повноважень, повноважень щодо розподілу доходів та фінансування видатків окремих місцевих органів влади. Особливі бюджетні режими інколи передбачають індивідуально-договірні відносини місцевих органів влади окремих територій і центрального уряду в бюджетній сфері, як це має місце в Китаї чи в Російській Федерації. Метою створення окремим територіям особливих бюджетних режимів є комплекс умов для залучення іноземного капіталу, активізації підприємницької діяльності, щоб подолати відставання таких регіонів у соціально-економічному розвитку.

II

Пеня – штрафна санкція за несвоєчасне виконання фінансових зобов'язань, що застосовується в разі несвоєчасної сплати податків і неподаткових платежів, а також у разі затримання оплати отриманих товарно-матеріальних цінностей, наданих послуг і виконаних робіт. Нараховується у процентах до суми невиконаного зобов'язання за кожен день затримки.

Перевірка документальна – перевірка правильності розрахунків платників податків із бюджетом, що проводиться безпосередньо в платника за даними бухгалтерського обліку, звітності та первинних документів.

Перевірка камеральна (попередня) – перевірка правильності розрахунків платників податків з бюджетом у податковій адміністрації (інспекції) на підставі поданих декларацій, звітів і розрахунків.

Перекладання податків – перенесення через ціновий механізм тягаря податку безпосереднім його платником на іншого суб'єкта податкових відносин.

Перерахування податків – обчислення сум податків, які фактично підлягають сплаті і з яких було здійснено авансові платежі, а також установа переплати чи недоплати (сальдо) розрахунків.

Підакцизні товари – див. *Товари підакцизні*.

Пільги податкові – часткове чи повне звільнення фізичних і юридичних осіб від сплати податків. Є одним з елементів податкової політики і мають як економічну, так і соціальну спрямованість. Використовуючи П. п., держава

регулює певні економічні процеси, а також забезпечує соціальний захист окремих видів діяльності та груп населення. До П. п. належать: неоподатковуваний мінімум доходів, податкові знижки (наприклад, для підприємств окремих галузей, регіонів), вилучення з оподатковуваних доходів деяких витрат платників податків, повернення раніше сплачених податків (податкові амністії), повне звільнення від сплати деяких податків тощо.

Плата – платіж у бюджет за використання ресурсів, які перебувають у загальнодержавній власності, на основі певної еквівалентності взаємовідносин платників і держави. Встановлюється у твердих ставках з одиниці ресурсів у їх фізичному вимірі.

П. за воду – плата, встановлена за забір прісної води з наземних водосистем і підземних джерел і за безповоротне використання водних ресурсів. Справляється з юридичних осіб за ставками з 1 куб. м води.

П. за землю – плата за використання землі, що справляється у вигляді земельного податку чи орендної плати.

П. за спеціальне використання надр – справляється з видобувачів корисних копалин за твердими ставками, що встановлюються з одиниці корисних копалин.

Платник (суб'єкт) податку – фізична та юридична особа, яка безпосередньо перераховує податок до бюджету.

Податки майнові – прямі податки з юридичних і фізичних осіб, об'єктом оподаткування яких є нерухоме майно.

Податкова квота – частка окремого податку чи загальної суми податків, сплачених платником, у його доході.

Податкова позика – повне або часткове звільнення від оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності центральними та місцевими органами влади на певний період часу; різновид податкових пільг. Оформлюється угодою як фінансова позика цим суб'єктам, що має бути використана на певні цілі. П. п. використовуються в практиці багатьох країн.

Податкова політика – див. *Політика податкова*.

Податкова робота – діяльність платників і податкової служби щодо внесення податків і податкових платежів до бюджету.

Податкова система – сукупність загальнодержавних і місцевих податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів і державних цільових фондів, а також методи та принципи їх встановлення.

Податкова служба – див. *Державна податкова служба*.

Податкова ставка – законодавчо встановлений розмір податку на одиницю оподаткування. Може бути встановлена як у твердій сумі, так і в процентах.

Податкова угода – угода, яку укладають органи влади і суб'єкти підприємницької влади, що отримують податкові пільги. Застосовується як правова форма регулювання податкових пільг, які надаються місцевими органами влади.

Податкове регулювання – розподіл і закріплення податків, визначених законом про систему оподаткування, між бюджетами різних рівнів, які входять до складу бюджетної системи країни. В Україні здійснюється на основі Закону

України “Про бюджетну систему України” та щорічних законів про державний бюджет. Право податкової ініціативи – право на запровадження податків – належить вищим законодавчим органам влади держави, а також представницьким органам влади суб’єктів федерації у федеративних країнах.

Податкові канікули – звільнення від оподаткування іноземних інвесторів або окремих галузей виробництва на певний період часу з метою поживлення ділової активності в країні чи окремому регіоні; різновид податкових пільг.

Податковий потенціал адміністративно-територіальної одиниці – загальний обсяг податків, які мобілізуються за рахунок усіх платників на відповідній території. Показник, який визначає податкові можливості території. Податковий потенціал є одним із складників фінансового потенціалу території. Одиницею виміру податкового потенціалу, яка використовується в практиці бюджетного регулювання, є податкові збори на душу населення, або податковий потенціал на душу населення. У практиці розвинутих зарубіжних країн показник податкового потенціалу розраховується по-іншому. В умовах існування розмежованих податкових систем центрального уряду та органів місцевого самоврядування розраховується показник податкового потенціалу територіального колективу. Він відображає сукупні податкові надходження до бюджету відповідного органу місцевого самоврядування.

Податок – обов’язковий регулярний платіж юридичних і фізичних осіб до державного чи місцевого бюджетів, що законодавчо встановлюється для фінансового забезпечення виконання функцій держави.

П. дегресивний – податок, ставка якого збільшується зі зростанням величини доходу, але кожний наступний приріст ставки податку є менший за попередній.

П. з власників транспортних засобів – податок, який сплачують юридичні особи та громадяни – власники транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів; вид майнового оподаткування в Україні. Є одним із джерел фінансування будівництва, реконструкції, ремонту й утримання автомобільних шляхів загального користування. До транспортних засобів, що підлягають оподаткуванню, належать: автомобілі легкові, вантажний автотранспорт, мотоцикли, моторолери, мотоблоки, трактори, моторні човни (катери, яхти), мотосани, інші самохідні машини і механізми на пневматичному ході. Податок обчислюється виходячи із сумарної потужності кожного виду й марки транспортних засобів.

П. з обороту – форма універсального акцизу, який встановлюється до загального обороту підприємства.

П. із продажів (купівель) – різновид універсального акцизу, який стягується при реалізації товарів у роздрібній торгівлі кінцевому споживачеві.

П. на додану вартість (ПДВ) – частина новоствореної вартості, що сплачується до державного бюджету на кожному етапі виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг. ПДВ є непрямим податком, одним із різновидів універсальних акцизів.

П. на грошовий капітал – вид прямих податків, об’єктом оподаткування якого є грошовий капітал.

П. на дохід – форма прибуткового оподаткування підприємств, за якої об'єктом оподаткування виступає валовий дохід підприємства.

П. на майно підприємств – сплачується юридичними особами за процентними ставками до загальної вартісної оцінки майна; вид майнового оподаткування.

П. на нерухоме майно громадян – податок, що сплачується фізичними особами за процентними ставками до вартісної оцінки майна; вид майнового оподаткування.

П. на прибуток – форма прибуткового оподаткування підприємств, за якої об'єктом оподаткування виступає прибуток, що визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань.

П. на промисел – див. *Місцеві податки та збори*.

П. на спадщину й дарування – податок, що стягується при переході власності від однієї особи до іншої.

П. непрямий – див. *Непрямі податки*.

П. прибутковий – основний прямий податок, що стягується з доходів громадян. Шкала ставок П. п. є прогресивною. Чинним законодавством передбачено неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Об'єкт оподаткування – сукупний річний (місячний) оподатковуваний дохід, одержаний з різних джерел як на території України, так і за її межами.

П. прогресивний – податок, ставка якого зростає зі збільшенням величини об'єкта оподаткування.

П. пропорційний – податок, ставка якого не залежить від розміру об'єкта оподаткування.

П. прямий – податок, що стягується безпосередньо з доходів чи майна юридичних осіб і громадян.

П. регресивний – податок, ставка якого зменшується з ростом величини об'єкта оподаткування. Використовується у випадках, коли держава намагається стимулювати таке зростання.

П. розкладний – податок, який обчислюють спочатку в загальній сумі, а потім розподіляють (розкладають) між платниками цього податку пропорційно до певного показника чи порівню.

Подвійне оподаткування – див. *Оподаткування подвійне*.

Позабюджетні фонди – специфічна форма перерозподілу та використання фінансових ресурсів, залучених для фінансування деяких суспільних потреб. Головне призначення полягає у фінансуванні цільових заходів за рахунок спеціальних цільових відрахувань та інших джерел.

Позикова санкція – дозвіл на випуск цінних паперів муніципальної позики, що надається органам місцевого самоврядування центральною владою, як правило, Міністерством фінансів, або реєстрація цих паперів. Як правова норма використовується у більшості зарубіжних країн.

Політика податкова – державна політика оподаткування юридичних і фізичних осіб. Її метою є формування державного і місцевих бюджетів за одночасного стимулювання ділової активності підприємців. Реалізується через систему податків, податкових ставок і податкових пільг.

Правила складання і виконання бюджетів – нормативний документ, який затверджується Кабінетом Міністрів України.

Право податкове – сукупність фінансово-правових норм, що регулюють відносини в галузі податків (визначається порядок їх стягнення, регулюють виникнення, зміну і припинення податкових зобов'язань).

Право податкової ініціативи – право місцевих органів влади і місцевого самоврядування на запровадження місцевих податків і зборів.

Преференції місцевих органів влади (від лат. *praeferre* – надавати переваги, пільги) – пільги та додаткові повноваження, які надаються центральною владою місцевим органам влади в галузі економіки та фінансів. Як правило, пов'язані з наданням окремим територіям особливого економічного статусу, створенням спеціальних економічних зон. Можуть включати податкові та митні пільги, пільги щодо землекористування, спрощений візовий режим, особливий режим валютного регулювання в процесі збуту продукції, яка виробляється у спеціальних економічних зонах. Вони також можуть передбачати додаткові повноваження місцевих органів влади в галузі проведення інвестиційної та бюджетної політики і в інших сферах. Як поняття використовується у зарубіжних країнах.

Преференційне мито – мито, що встановлюється за пільговими ставками з метою стимулювання розвитку міжнародної торгівлі.

Прибутковий податок – див. *Податок прибутковий*.

Прибуток чистий – прибуток, який залишається в розпорядженні фірми, підприємства після сплати податків, відрахувань, обов'язкових платежів та платежів, пов'язаних із застосуванням фінансових санкцій до підприємства.

Прихований дефіцит бюджету – несвоєчасне або неповне фінансування галузей бюджетної сфери. Виникає в умовах боротьби за скорочення видатків з метою зменшення відкритого дефіциту бюджету.

Прогресія шкали податкових ставок проста – побудова шкали прогресивних ставок, за якої кожна ставка (залежно від розмірів об'єкта оподаткування) застосовується до всього об'єкта оподаткування.

Прогресія шкали податкових ставок ступінчаста – побудова шкали прогресивних ставок, за якої кожна ставка (залежно від розмірів об'єкта оподаткування) застосовується до тієї частини об'єкта оподаткування, котра знаходиться в межах певного інтервалу, для якого встановлена ця ставка.

Прогресивна шкала податкових ставок – шкала процентних ставок, розміри яких зростають відповідно до зростання розмірів об'єкта оподаткування.

Прогресивно-регресивна шкала податкових ставок – шкала процентних ставок, розміри яких спочатку зростають – до певної величини об'єкта оподаткування, а при його зростанні понад цю величину – зменшуються.

Пропорційна податкова ставка – див. *Ставка податкова пропорційна*.

Пропорційний податок – див. *Податок пропорційний*.

Протекціоністське мито – мито, що вводиться з метою захисту внутрішнього ринку від конкуренції з боку імпортованих товарів.

Профіцит бюджету – перевищення доходів бюджету над його видатками. Як явище властиве окремим місцевим бюджетам.

Процентна податкова ставка – ставка, що встановлюється в процентах до об'єкта оподаткування в грошовому виразі.

Процентна ставка (норма процентів) – сума, виражена у процентах на рік, яку позичальник сплачує кредитору в обмін на використання грошей, взятих у позичку.

Прямий податок – див. *Податок прямий*.

Р

Районний бюджет – див. *Бюджет району*.

Районний бюджет у місті – бюджет, який складається, затверджується і виконується органами районного у місті самоврядування.

Реальні податки – група прямих податків, що передбачають оподаткування майна за зовнішніми ознаками. Відправною точкою оподаткування є його об'єкт.

Регіональна фінансова політика – система заходів, які здійснюються державою з метою управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів в окремих регіонах та інших адміністративно-територіальних одиницях. Основне місце в системі цих заходів належить систематичній фінансовій допомозі з боку центрального уряду органам влади тих територій, які мають недостатні фінансові ресурси для виконання покладених на них обов'язків.

Регресивна шкала податкових ставок – шкала процентних ставок, розміри яких зменшуються відповідно до зростання розмірів об'єкта оподаткування.

Регресивно-прогресивна шкала податкових ставок – шкала процентних ставок, розміри яких спочатку знижуються – до певної величини об'єкта оподаткування, а при його зростанні понад цю величину – зростають.

Регульовані доходи – доходи, які на пайовій основі розподіляються між усіма ланками бюджетної системи України з метою збалансування доходів і витрат. Перелік Р. д. визначається законодавством України про бюджетну систему і про місцеві органи влади. До Р. д. відносяться: податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, акцизний збір, прибутковий податок з громадян, дохід від патентів. Уточнення переліку Р. д. та їх нормативів страхувань здійснюється у щорічних законах про державний бюджет України. Це одна із форм бюджетного регулювання.

Резервні фонди – спеціальні фонди, які формуються у складі видатків місцевих бюджетів і використовуються для фінансування невідкладних заходів, що не були передбачені при затвердженні цих бюджетів. Резервні фонди формуються у розмірах, що не перевищують одного процента видатків відповідного місцевого бюджету.

Рента – регулярно одержуваний дохід із капіталу, майна або землі, що не вимагає від одержувача підприємницької діяльності.

Республіканський бюджет автономної республіки Крим – бюджет, який складається, затверджується і виконується центральними органами влади Автономної Республіки Крим.

Розпорядник кредитів адміністративно-територіальної одиниці – посадова особа, якій надається право розпоряджатися коштами бюджету, позабюджетних валютних і цільових фондів територіальної одиниці відповідно до їх цільового

призначення. Несе відповідальність за законність і цільове використання коштів. Має право першого підпису відповідних платіжних документів. Розпорядниками кредитів в організаціях місцевого самоврядування є керівники їхніх виконавчих органів – голови міських, сільських, селищних виконавчих комітетів або інших відповідних органів. Розпорядниками кредитів в областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах міст Києва та Севастополя є голови відповідних місцевих державних адміністрацій. В Автономній республіці Крим розпорядником кредитів є глава Уряду автономії. Розпорядниками кредитів у межах виділених коштів і визначених повноважень є також керівники структурних підрозділів місцевих органів влади, які є самостійними і мають статус юридичної особи.

Розслідування податкове – розслідування фактів ухилення від сплати податків і податкових платежів (приховування податків, перекручення звітності), що проводиться податковою адміністрацією.

С

Самооподаткування – форма місцевих податків, які встановлюються сходами жителів сіл і селищ України згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР “Про самооподаткування сільського населення” від 23 жовтня 1984 р.

Самостійність місцевого бюджету – можливість формування доходів місцевого бюджету за рахунок власних (закріплених) та загальнодержавних (регульованих) доходів.

Самофінансування – один із принципів госпрозрахунку і методів фінансового забезпечення.

Секвестр (лат. – sequestrum) – заборона, обмеження видатків, яке встановлюється державною владою; пропорційне скорочення державного бюджету в процентах, яке здійснюється щомісячно до кінця поточного фінансового року у випадку невиконання дохідної частини бюджету.

Середня фінансова забезпеченість – сума коштів, що спрямовується на утримання об’єктів соціально-культурної сфери, виробничої і соціальної інфраструктури, соціальне обслуговування, соціальний захист, соціальне забезпечення, фінансування апарату управління та програм соціально-економічного розвитку в розрахунку на одного жителя за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів і державних та місцевих позабюджетних фондів. Використовується як показник у практиці фінансового вирівнювання зарубіжних країн. Територіальні утворення, які мають фінансову забезпеченість меншу за С. ф. з., мають право на отримання державної допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій та інших трансфертів. Один із показників, на основі якого розробляється формула фінансового вирівнювання.

Сертифікат – 1) назва облігацій спеціальних державних позик; 2) у зовнішній торгівлі – документ про якість товару, що видається державними інспекціями та іншими уповноваженими організаціями.

Система формування бюджету – спосіб, за яким доходи зараховуються до відповідних бюджетів. Розрізняють одноканальну і багатоканальну С. ф. б.

Одноканальна система має два різновиди зарахування і розподілу “згори вниз” і “знизу вгору”. Перша форма одноканальної системи передбачає концентрацію всіх податкових надходжень у бюджеті центрального уряду з наступним їх територіальним перерозподілом. Друга форма передбачає концентрацію всіх податкових надходжень у первинній низовій ланці бюджетної системи з наступними відрахуваннями до бюджетів вищого рівня. У чистому вигляді у сучасному світі таких систем не існує. За багатоканальною системою податкові надходження розподіляються на основі закріплення різних їх видів за відповідними рівнями бюджетної системи.

Складання місцевого бюджету – процес розробки проекту бюджету із дотриманням визначених законодавством процедур, здійснюваний місцевим органом державної виконавчої влади і виконавчим органом місцевого самоврядування.

Спеціальне оподаткування – разове примусове оподаткування, своєрідна плата за послуги, надані місцевими органами влади у сфері поліпшення власності; одна з форм місцевого оподаткування. Сформувалося у США та деяких інших зарубіжних країнах разом зі становленням і розвитком інституту місцевого самоврядування. У царській Росії і в Україні С. о. не застосовувалося. До послуг, наданих місцевими органами у сфері поліпшення власності, належить будівництво доріг, водопроводів, газопроводів, санітарних систем тощо. Наслідком цього є збільшення вартості земельних ділянок, нерухомості, якими володіють приватні власники. Вони можуть скористатися додатковими вигодами, що з’являються після будівництва зазначених вище об’єктів. Розміри податку на основі С. о. встановлювалися пропорційно до витрат, які здійснила місцева влада на поліпшення власності, та спеціальної вигоди, яку отримав кожний власник від подорожчання його майна і земельних ділянок.

Ставка податкова пропорційна – процентна ставка, що не залежить від розміру об’єкта оподаткування (є єдиною).

Ставка податкова тверда – ставка, встановлена у грошовому вираженні на одиницю об’єкта оподаткування в натуральному обчисленні.

Статистичне мито – встановлюється з метою обліку експорту й імпорту товарів в умовах вільної зовнішньої торгівлі.

Страхові внески – див. *Внески страхові*.

Страховий ринок – особлива форма грошових відносин, де об’єктом купівлі-продажу виступає страхова послуга, яка надається юридичним і фізичним особам спеціалізованими страховими організаціями.

Страхування соціальне – система економічних відносин, завдяки яким формуються і витрачаються грошові фонди, призначені для матеріального забезпечення непрацездатних (див. *Внески страхові*).

Ступінчаста прогресія шкали податкових ставок – див. *Прогресія шкали податкових ставок ступінчаста*.

Субвенція (від лат. *subvenire* – приходити на допомогу) – кошти, які надаються місцевим бюджетам з бюджетів вищого рівня на фінансування цільових витрат і підлягають поверненню у випадку їх нецільового використання.

Субсидія (від лат. subsidium – допомога, підтримка) – кошти, які надаються з державного бюджету місцевим бюджетам або з місцевих бюджетів вищого рівня місцевим бюджетам нижчого рівня на фінансування цільових витрат.

Сукупний оподатковуваний дохід – див. *Дохід сукупний оподатковуваний*.

Сфера міжнародних фінансів – складова фінансової системи України на рівні світового господарювання. С. м. ф. відображає обмінні та перерозподільні відносини на світовому рівні і включає три напрямки: міжнародні розрахунки; фінанси міжнародних політичних, економічних, гуманітарних організацій; міжнародні фінансові інститути.

Т

Тверда податкова ставка – див. *Ставка податкова тверда*.

Територіальне верховенство у сфері фінансів – принцип права, згідно з яким влада держави є вищою, а правові акти її центральних органів у галузі фінансів є обов'язковими для виконання фізичними і юридичними особами на всій території. Ці акти є вищими щодо актів, які приймаються органами влади адміністративно-територіальних одиниць. Згідно з принципом територіального верховенства в Україні створена єдина фінансова система, єдині на всій території банківська, податкова, грошова, валютна, кредитна та митна системи. Рішення місцевих органів влади, органів влади Автономної Республіки Крим з цих та інших питань не можуть суперечити законодавству України.

Територія з особливим економічним статусом – до територій з особливим економічним статусом належать (спеціальні) вільні економічні зони, особливі економічні зони, експериментальні економічні зони, зони економічного сприяння, зони вільної торгівлі, зони прикордонного економічного співробітництва та ін. Території з особливим економічним статусом створюються згідно із законодавством за рішеннями центральних органів центральної влади. У межах таких територій формується особлива система фінансових відносин. Серед суб'єктів цих відносин важлива роль належить місцевим органам влади. Такі території мають особливий режим оподаткування, ведення підприємницької діяльності, створення спільних з іноземним капіталом підприємств, використання прибутку, здійснення інвестиційної діяльності, митних пільг тощо. Зарубіжна практика у цій сфері досить різноманітна.

В Україні надання територіям особливого економічного статусу регулюються Законом України “Про загальні принципи створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон”.

На практиці особливий економічний статус отримали лише окремі території України. Так, згідно з Указом Президента України створена експериментальна зона “Сиваш”. Особливості фінансових відносин в цій зоні визначені Законом України “Про деякі питання валютного регулювання і оподаткування суб'єктів експериментальної економічної зони “Сиваш” від 23 лютого 1996 р.

Термін сплати податку – законодавчо встановлений термін внесення до бюджету належних до сплати за відповідний період сум податків.

Товари підакцизні – товари, з яких законодавчо справляється акцизний збір. В Україні до них належать: лікєро-горілчані та тютюнові вироби, легкові

автомобілі, кава, шоколад, інші високорентабельні та монопольні товари. Перелік Т. п. встановлюється законодавчо Верховною Радою України.

Трансферти (від фр. transfert; лат. transferre – переносити, переводити) – кошти, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів або з місцевих бюджетів вищого рівня до бюджетів нижчого рівня у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій та в інших формах.

У

Уніфікація позики – об'єднання (обмін) декількох раніше випущених позик в одну облігацію нової позики.

Управління (відділ) по роботі з платниками податків податкової адміністрації – підрозділ, який веде роз'яснювальну та методичну роботу серед платників із питань застосування податкового законодавства.

Управління місцевих податків та інших платежів податкової адміністрації – підрозділ, що приймає податкові декларації, розрахунки, звіти щодо сплати податків, платежів, внесків до державних цільових фондів і проводить їх камеральну (попередню) перевірку.

Ухилення від податків – дії платників податків, спрямовані на несплату податків шляхом заниження доходу та оцінки майна або їх повного приховування.

Ф

Фактичні платежі – сплата до бюджету податків і податкових платежів у розмірах, що визначені виходячи з фактичних розмірів об'єкта оподаткування.

Фінанси – сукупність об'єктивно обумовлених економічних відносин з обміну, розподілу та перерозподілу вартості створеного у суспільстві ВВП формування, розподілу та використання фондів грошових коштів і нагромаджень у розпорядженні суб'єктів господарювання та держави, призначених для цілей розширеного відтворення, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних та інших потреб суспільства.

Фінанси державні – див. *Державні фінанси*.

Фінанси місцевого самоврядування – система економічних відносин, за посередництвом яких територіальні колективи та органи місцевого самоврядування мобілізують, розподіляють і використовують фінансові ресурси відповідно до своїх функцій.

Фінанси підприємств – сукупність грошових відносин, які відображають формування, розподіл і використання грошових фондів і доходів суб'єктів господарювання в процесі відтворення. Складова фінансової системи України.

Фінансова криза – глибокий розлад фінансової системи держави, зумовлений економічними і політичними явищами.

Фінансова наука – наука, яка вивчає явища і процеси, що здійснюються в державі при створенні та використанні фінансових ресурсів усіх рівнів на цілі її економічного і соціального розвитку.

Фінансова політика – діяльність держави з цілеспрямованого використання фінансів; частина економічної політики держави. Зміст Ф. п. включає:

1) розробку науково обґрунтованих концепцій розвитку фінансів, визначення основних напрямків їх використання; 2) розробку заходів, направлених на досягнення поставлених цілей. Ф. п. складається з фінансової стратегії і фінансової тактики.

Фінансова система – термін, застосований для визначення різних за своєю сутністю понять: а) сукупність взаємозв'язаних сфер і ланок фінансових відносин; б) сукупність фінансових установ держави.

Фінансова стратегія – довгостроковий курс фінансової політики, що розрахований на перспективу і передбачає рішення великомасштабних задач, визначених економічною і соціальною стратегією.

Фінансова тактика – вирішення задач конкретного етапу розвитку суспільства шляхом своєчасного перегрупування фінансових ресурсів і змінення способів організації фінансових відносин.

Фінансове вирівнювання – процес перерозподілу фінансових ресурсів на користь адміністративно-територіальних одиниць, які не мають достатньої власної дохідної бази. Здійснюється центральними органами державної влади. Синонім поняття “бюджетне регулювання”.

Фінансове забезпечення відтворення виробничого процесу – покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання та державою. Здійснюється в таких формах: самофінансування, кредитування, державне фінансування та фінансовий ринок. Поряд із фінансовим регулюванням і фінансовим стимулюванням один із важливих напрямків впливу фінансів на процеси суспільного розвитку.

Фінансове законодавство – сукупність законодавчих актів, що регулюють права і обов'язки всіх органів державної влади, підприємств і населення у сфері формування та використання цільових централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів. Функціонування та розвиток Ф. з. відбувається шляхом оновлення та уніфікації законодавчих актів з фінансових питань.

Фінансове планування – діяльність з формування, використання централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів, призначених для цілей розширеного відтворення, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних та інших потреб суспільства (фінансування нематеріальної сфери, оборони, управління тощо). Централізована частина фінансових ресурсів у процесі планування підлягає перерозподілу з метою фінансового забезпечення розвитку пріоритетних галузей народного господарства, посилення соціальної спрямованості тощо. Децентралізована частина фінансових ресурсів у процесі планування формується і використовується з урахуванням принципів госпрозрахунку.

Фінансове планування в органах місцевого самоврядування – одна із головних сфер діяльності територіальних колективів. Здійснюється в декілька етапів. Це прогнозування надходжень фінансових ресурсів у розпорядження органів місцевого самоврядування, їх мобілізація та управління наявними фондами грошових ресурсів, а також програмування видатків відповідно до обраних соціально-економічних цілей. Це процес розробки, складання, затвердження та виконання місцевих бюджетів, складання кошторисів видатків інших фондів

грошових ресурсів та кошторисів видатків фондів грошових ресурсів, які належать підприємствам та організаціям, що знаходяться у власності територіальних колективів.

Фінансове планування належить до обов'язкових повноважень органів місцевого самоврядування.

Фінансове право – сукупність юридичних норм, які регламентують фінансові відносини щодо формування, розподілу і використання фінансових ресурсів усіх рівнів; посідає особливе місце у фінансовому механізмі. Впровадження в життя Ф. п. відбувається з допомогою фінансового законодавства.

Фінансовий апарат – працівники фінансових органів, податкової служби, фінансових відділів і управлінь на підприємствах (в організаціях і установах), у міністерствах і відомствах, які виконують функції оперативного управління фінансами.

Фінансовий аудит – процес детальної перевірки правильності складання фінансової звітності та аналіз фінансового стану підприємства. Розрізняють внутрішній і зовнішній аудит. Внутрішній аудит є однією із форм внутрішнього фінансового контролю. Він здійснюється внутрішніми аудиторами (спеціалістами у сфері фінансів, обліку та контролю) з метою інформування керівництва компанії (підприємства) щодо ефективності фінансової діяльності в цілому або окремих її структур.

Зовнішній аудит здійснюється незалежними аудиторами – фізичними або юридичними особами, які мають ліцензію на проведення перевірки в окремих сферах фінансової діяльності (банківської, страхової тощо). Основною метою Ф. а. є встановлення достовірності й правильності складання фінансової звітності об'єктів, що перевіряються, розробка рекомендацій щодо ліквідації виявлених порушень у діяльності суб'єктів господарювання і поліпшення фінансово-господарської діяльності й комерційних результатів. Зовнішній аудит може носити обов'язковий або ініціативний характер.

Фінансовий контроль – форма контролю з боку держави та інших уповноважених законодавством органів за законністю і обґрунтованістю виконання фінансових операцій з визначення результатів господарської та управлінської діяльності, створення і використання фондів фінансових ресурсів на цілі економічного і соціального розвитку держави. Ф. к. є формою реалізації контрольної функції фінансів. Об'єктом Ф. к. виступають грошові розподільчі й перерозподільчі процеси при формуванні й використанні фінансових ресурсів.

В Україні Ф. к. по лінії державної виконавчої влади здійснюється Міністерством фінансів України, Головним контрольно-ревізійним управлінням Міністерства фінансів України. Окремі функції Ф. к. здійснюють Державна податкова адміністрація України, Державний митний комітет України, Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю, Державне казначейство України та деякі інші органи. Ф. к. поділяється на державний, відомчий, господарський тощо. За формами проведення розрізняють Ф. к. попередній, поточний і наступний.

Методами контролю є перевірки, ревізії, обстеження, аналіз. До Ф. к. відноситься незалежний фінансовий аудит.

Фінансовий кредит – кошти, які надані позичальникові в грошовій формі банківськими та іншими установами для цільового використання на встановлений строк під певні проценти.

Фінансовий механізм – сукупність форм, методів створення і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення.

Складниками Ф. м. є фінансове планування і прогнозування, фінансові показники, нормативи, ліміти і резерви, система управління фінансами, фінансовий контроль, аудит і фінансове право.

З допомогою Ф. м. здійснюється широкомасштабний розподіл і перерозподіл створюваного в державі валового внутрішнього продукту (ВВП) відповідно до основних положень фінансової політики.

Залежно від структури фінансової системи Ф. м. включає: фінансовий механізм підприємств і державних фінансів. У свою чергу, кожна з цих сфер включає окремі структурні ланки. Так, механізм державних фінансів поділяється на бюджетний і механізм функціонування позабюджетних фондів. Залежно від територіального поділу розрізняють Ф. м. федерацій, суб'єктів федерації, місцевих органів влади.

При розгляді Ф. м. з точки зору його впливу на суспільне виробництво виділяються його функціональні ланки: мобілізація фінансових ресурсів, фінансування, стимулювання та ін.

Кожна сфера та окрема ланка Ф. м. є складником одного цілого. Вони взаємозв'язані й взаємозалежні, проте функціонують відносно самостійно.

Фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці (потенціал – від лат. *potentia* – сила, могутність) – загальний обсяг фінансових ресурсів, які утворюються за рахунок усіх джерел у межах адміністративно-територіальної одиниці – області, району, міста, села, селища; показник, який характеризує фінансові можливості території.

Фінансовий ринок – специфічна сфера грошових операцій, де об'єктом угоди виступають вільні грошові кошти населення, суб'єктів господарювання і державних структур, надані користувачеві під цінні папери або у вигляді позики. Функціонування Ф. р. можливе лише за наявності в економіці реальних власників.

Ф. р. поділяється на ринок грошей і ринок капіталу. Вони, у свою чергу, поділяються на фондовий ринок (ринок цінних паперів), кредитний ринок, валютний ринок, страховий ринок тощо. Фондовий ринок поділяється на первинний і вторинний, а також на ринки цінних паперів первинного і вторинного порядку. Первинний Ф. р. – це ринок, на якому здійснюється емісія і розміщення первинно випущених цінних паперів. Метою його є залучення додаткових фінансових ресурсів, необхідних для інвестування у виробництво та інші види затрат.

Вторинний Ф. р. – це ринок, на якому здійснюється купівля-продаж цінних паперів. Метою його є не залучення додаткових фінансових ресурсів, а їх перерозподіл (перелив капіталу) між суб'єктами, призначених для цілей

розширеного відтворення та інших потреб суспільства. Вторинний Ф. р. поділяється на біржовий і позабіржовий.

Фінансові інвестиції (фінансові вкладення) – (financial investment) – вкладення капіталу в різні фінансові інструменти, головним чином у цінні папери. За строками інвестиції поділяють на короткострокові фінансові вкладення (строком до одного року) і довгострокові (строком понад один рік). Для зниження рівня ризику Ф. і. здійснюються в різні фінансові інструменти, сукупність яких формує інвестиційний портфель.

Фінансові інститути – (financial institution) – основні оператори на фінансовому ринку, предметом діяльності яких є залучення вільних коштів та їх використання на фінансування, кредитування й інші операції з використанням різних фінансових інструментів. Основними Ф. і. виступають банки, страхові компанії, інвестиційні компанії, пенсійний фонд тощо.

Фінансові інститути місцевих органів влади – сукупність закладів, установ, утворень, які є суб'єктами фінансових відносин у сфері компетенції місцевого самоврядування. До складу фінансових інститутів місцевого самоврядування входять позабюджетні валютні та цільові фонди, муніципальні банки, ощадні каси, страхові товариства, пенсійні фонди, фонди сприяння та інші структури, які мають відповідний правовий статус. Здійснюють регулювання фінансової діяльності місцевого самоврядування. Перебувають у муніципальній власності або створені за пайовою участю територіальних колективів.

Фінансові інструменти – документи, що мають грошову вартість, за допомогою яких здійснюються операції на фінансовому ринку. До основних Ф. і. належать цінні папери, свідчення про депозитні вкладення, кредитні угоди, страхові поліси тощо.

Фінансові категорії – категорії фінансової науки, які в абстрактній теоретичній формі характеризують важливі сторони фінансово-економічної діяльності. До Ф. к. належать: податки, державний кредит, державні доходи, державні витрати, бюджет. Вони відображають стійкі причинно-слідственні зв'язки і залежності, які складають зміст об'єктивних економічних законів.

Розкриття суті економічних категорій, в т. ч. фінансових, дозволяє розкрити суть виробничих відносин і фінансів в цілому, їх закономірності, специфіку та особливості функціонування.

Сукупність Ф. к. характеризує внутрішню структуру тієї частини виробничих відносин, яка пов'язана з формуванням, розподілом і використанням централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів. У результаті діалектичного руху всіх категорій виникає категорія фінансів.

Фінансові ліміти – певні обмеження на витрати в інтересах держави, підприємця або громадянина.

Фінансові нормативи – нормативи, які характеризують певний рівень забезпечення видатків, різних видів витрат фінансових ресурсів усіх рівнів.

Фінансові партнери місцевих органів влади – банківські та небанківські фінансово-кредитні установи, які здійснюють фінансову діяльність спільно з органами місцевого самоврядування. До них відносяться фінансово-кредитні установи, які здійснюють банківське обслуговування територіальних

колективів, касове виконання місцевих бюджетів, надають органам місцевого самоврядування кредити, забезпечують розміщення муніципальних і регіональних позик та інших цінних паперів, страхування муніципальних фінансових операцій, проводять муніципальне, соціальне, пенсійне і медичне страхування. Фінансові партнери місцевих органів влади надають їм різноманітні фінансові послуги. Це, передусім, фінансова інформація про стан фінансово-кредитного ринку, учасниками якого є місцеві органи самоврядування та фінансовий інжиніринг, що включає в себе консалтингові послуги щодо вибору форми інвестицій та кредиторів, фінансування проектів, розміщення позик, проведення торгів, управління боргом територіальних колективів та ін. Установи, які є фінансовими партнерами місцевих органів влади, будують свої відносини з місцевим самоврядуванням на договірних засадах і перебувають у різних формах власності.

Фінансові показники – абсолютні величини, які характеризують створення і використання фінансових ресурсів в економіці держави, її фінансове становище, результати господарської діяльності підприємницьких структур, рівень доходів населення, розподіл і перерозподіл валового національного продукту за допомогою фінансів. Ф. п. визначають кількісну та якісну характеристики господарських явищ і процесів при функціонуванні фінансів як складника економічних відносин. Сукупність Ф. п. становить єдину систему на всіх рівнях управління. Вони поділяються на зведені та індивідуальні. Зведені Ф. п. характеризують явища і процеси на макрорівні, індивідуальні – деталізують зведені й доповнюють їх. До зведених показників відносять загальний обсяг фінансових ресурсів, доходів і видатків бюджету, грошових нагромаджень в економіці держави, розміри фонду споживання і фонду нагромадження тощо. Кожний з цих показників деталізується в показниках індивідуальних. Так, зведений фінансовий показник загального обсягу ресурсів може деталізуватися в показниках прибутку, різних видів податків і відрахувань, які відносно певної бази обчислення характеризують окремі аспекти діяльності держави, регіону, підприємств. Зведений показник доходів або видатків бюджету може деталізуватися в таких індивідуальних показниках, як платежі населення, підприємницьких структур тощо.

Фінансові резерви – грошові кошти, які знаходяться в розпорядженні підприємств, об'єднань, фірм для здійснення покриття додаткових витрат, усунення тимчасових фінансових труднощів і забезпечення нормальних умов діяльності.

Фінансові ресурси – грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу і використання валового національного продукту за певний період, а також нагромадження та надходження в розпорядження суб'єктів господарювання та держави, призначені для цілей розширеного відтворення, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних та інших потреб суспільства (оборони, управління тощо). Ф. р. підприємств формуються за рахунок джерел, які поділяються на власні, позичкові, залучені, внутрішні та зовнішні. Ф. р. держави (бюджетні та спеціальні позабюджетні фонди) формуються за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел.

Фінансові ресурси місцевого самоврядування – фонди грошових ресурсів, які утворюються і використовуються органами місцевого самоврядування в процесі реалізації покладених на них законом функцій. До їх складу входять: місцеві бюджети, валютні та цільові фонди, фінансово-кредитні ресурси, фінансові ресурси підприємств комунальної форми власності.

Фінансові ресурси підприємств – грошові засоби, що є в розпорядженні підприємств. Це всі грошові фонди й та частина грошових засобів, яка використовується в нефондовій формі. Формуються за заснування підприємств, за рахунок власних та прирівняних до них коштів, коштів, що мобілізуються на фінансовому ринку тощо.

Фінансові ресурси підприємств комунальної форми – фонди грошових ресурсів, які утворюються підприємствами, що належать місцевим органам самоврядування різних рівнів, використовуються відповідно до законодавства і рішень органів місцевого самоврядування.

Фінансово-кредитні ресурси місцевих органів влади – кошти, що залучаються місцевою владою за рахунок кредитів, внутрішніх місцевих позик, місцевих грошово-речових лотерей, дивідендів від акцій та інших цінних паперів, запозичених ресурсів.

Фіскальне мито – мито, що встановлюється з метою залучення до бюджету певної суми доходів.

Фіскальний – той, що стосується інтересів казни.

Фонди бюджетного регулювання – фонди фінансових ресурсів, які утворюються центральними органами державної влади для вирівнювання фінансових можливостей підпорядкованих їм адміністративно-територіальних утворень. Кошти фондів формуються за рахунок відрахувань від загальнодержавних податків. У деяких країнах подібні фонди формуються за рахунок відрахувань адміністративно-територіальних одиниць. У більшості країн фонди бюджетного регулювання формуються у складі бюджету центрального уряду. Є країни, де подібні фонди виведені із складу бюджету центрального уряду і мають самостійний статус.

Фондова біржа – організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами, як первинними, так і похідними. Основними функціями Ф. б. є: забезпечення високої концентрації попиту та пропозиції на цінні папери окремих емітентів в одному місці; формування ринкових цін; здійснення кваліфікованого посередництва між продавцями і покупцями цінних паперів; формування умов для мінімізації фінансових ризиків; здійснення процедури лістингу окремих цінних паперів; постачання учасникам фондового ринку найбільш цінної комерційної інформації; стандартизація параметрів цінних паперів, а також контрактів на їх купівлю-продаж; надання різних послуг інвесторам, імітентам та іншим учасникам фондового ринку.

Формула вирівнювання – математична модель, на основі якої центральні органи влади здійснюють перерозподіл фондів бюджетного регулювання з метою вирівнювання дохідної бази підпорядкованих адміністративно-територіальних одиниць.

Функції фінансів – прояв суті даної категорії в дії, специфічні способи вираження притаманних фінансам властивостей. Показують, яким чином реалізується суспільне призначення фінансів як економічної категорії.

Ц – Ш

Цільові податки – податки, які встановлюються з метою акумуляції коштів для розв'язання визначених соціально-економічних програм. У сучасних умовах застосовуються органами місцевого самоврядування окремих зарубіжних країн.

Цільові фонди – кошти, які використовуються для розв'язання конкретних проблем, визначених державними органами та органами місцевого самоврядування; різновид позабюджетних фондів.

Штрафні санкції – грошові штрафи та пені, що стягуються з платників за порушення податкового законодавства.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Законодавчі і нормативні акти

1. Конституція України // Закони України: В 11т. – Верховна Рада України: Ін-т законодавства. – К., 1997.- Т 10. – С.3-41.
2. Бюджетний Кодекс України 22.03.2001 р.//Відомості Верховної Ради. – 2001. – N 37-38, ст. 189
3. Закон України „Про Державний бюджет України” на відповідний рік. Закони України//Відомості Верховної ради України або Офіційний вісник України.
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. №280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24 – С.379-429.
5. Закон України «Про страхування» від 7.03.1996 р. № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18.
6. Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» від 18.06.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №38.
7. Закон України «Про Рахункову палату Верховної Ради України» від 11.07.1996 р. № 315/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №43.
8. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про державну податкову службу в Україні» від 05.02.1998 р. № 83/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 29.
9. Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26.01.1993р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13.
10. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 23.
11. Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» від 21.12.2001 р. №2157-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 4.
12. Закон України «Про збір на обов’язкове державне пенсійне страхування» від 26.06,1997 р. №400/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 37.
13. Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р. № 1533-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 22.
14. Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 23.09.1999р. № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 46-47.
15. Закон України «Про страхові тарифи на загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 22.02.2001 р. №2272-III // Офіційний вісник України. – 2001. – №12.
16. Закон України «Про обов’язкове державне соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими

народженням та похованням» від 18.01.2001 р. №2240-Ш // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 38.

17. Закон України «Про формування, порядок надходження і використання коштів Фонду щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та для здійснення заходів соціального захисту населення» від 10.02.2000 р. № 1453-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – №13.
18. Указ Президента України «Про Державне Казначейство України» // Діло. – 1995 р. – № 43.
19. Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 3.07.1998 р. № 727/98 //Урядовий кур'єр. – 1998/ – № 128.
20. Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення ефективності контрольно-ревізійної роботи» від 27.08.2000 р. № 1031/2000.
21. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування та використання коштів резерву Пенсійного фонду» від 6.05.2001 р. № 435 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 20.
22. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку страхового ринку України на 2001–2004 роки» від 2.02.2001 р. № 98 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 6.

Підручники (навчальні посібники)

1. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки/ За наук. ред. проф. В. М. Федосова – К.: Либідь, 2000.
2. Бюджетна система: Навч.-метод. пос. для сам. вивч.дисц. – 2-е вид., перероб. і доп./ В. М. Опарін, В. І. Малько, С. Я. Кондратюк, Г. Б. Коломієць. – К.: КНЕУ, 2002.
3. Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментар / О. В. Турчинов, Ц. Г. Огня. – К.: Парламентське вид-во, 2002.
4. Василик О. Д. Теорія фінансів. Підручник. – К.: НІОС, 2000.
5. Василик О. Д. Державні фінанси України: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1997.
6. Єпіфанова А. О., Сало І. В., Д'яконова І.І. Бюджет і фінансова політика України: Навч. посібник. – К.: Наук, думка, 1997.
7. Зюнькін А.Г. Фінансове право: Опорний конспект лекцій. – К.: МАУП, 2001.
8. Іщенко Є. П. Фінансове право України. – Херсон, 1997.
9. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: Навч. посібник. – К.: Знання, 1999.
10. Опарін В. М. Фінанси: Навч. гос., – К.: КНЕУ, 2001.
11. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. посіб. – К.:Знання-Прес, 2002.
12. Романенко О. Р., Огородник С. Я., Зязюн М. С. Фінанси: Навч.-метод. пос. для сам. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 1999.
13. Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент: Навч.-метод. пос. для сам. вивч. дисц. – КНЕУ, 2001.
14. Федосов В. М., Опарін В. М. П'ятаченко Г. О. та ін. Податкова система України: Підручник / За ред. В. М. Федосова. – К.: Либідь, 1994.

15. Финансы: Учебник / Под ред. Л. А. Дробозиной. – М.: ЮНИТИ: Финансы, 1999.
16. Финансы: Учебник / Под ред. М. В. Романовского, О. В. Врублевской, Б. М. Сабанти. – М.: Перспектива: Юрайт, 2001.
17. Финансы. Денежное обращение. Кредит: Учебник для вузов / Под ред. Л. А. Дробозиной. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997.
18. Азаров М. Я., Кольга В. Д., Онищенко В. А. Все про податки: Довідник. – К.: Експерт-Про, 2000.
19. Боди Зви, Мертон Роберт. Финансы / Пер. с англ.: Учеб. пособие. – М.: Вильямс, 2000.
20. Завгородний В. П. Налоги и налоговый контроль в Украине. – К.: А.С.К., 2000.
21. Завгородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. – К.: Знання, 2000.
22. Косолапов А. Г. Фінансові методи стимулювання ринкових перетворень в Україні. – К.: Знання, 2000.
23. Лунініа І. О. Державні фінанси України в перехідний період. – НАН України, Інститут економічного прогнозування. – К., 2000.
24. Мозговой О. Н. Фондовый рынок Украины. – К.: Феникс, 1997.
25. Пушкарева В. М. История финансовой мысли и политика налогов: Учеб. пособие. – М.: Инфра-М, 1996.
26. Проект прогнозу економічного і соціального розвитку України до 2005 і 2010 років // Урядовий кур'єр. – 1998. – 14 травня.
27. Суторміна В. М., Федосов В. М., Андрущенко В. А. Держава, податки, бізнес. – К.: Либідь, 1992.
28. Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрямки. – К.: КНЕУ, 2002.
29. Шарль Бланкарт. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки / За наук. ред. В. М. Федосова. – К.: Либідь, 2000.
30. Ющенко В., Лисицький В. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні – К.: Скарби, 1998.
31. Гроші та кредит: Підручник – Київ: Либідь. – 1992 р.
32. Общая теория кредита и денег // Под ред. Жукова Е. – М.: ЮНИТИ, 1997.
33. Основы банковского дела // Под ред. Мороза А. – К: Либра, 1994.
34. Перші українські паперові гроші // Діловий вісник. – 1996. – №11.
35. Балабанов И. Т. и др. Деньги и финансовые институты: Учебное пособие / И. Т. Балабанов, О. В. Гончарук, Н. А. Савинская. – СПб: Питер, 2000. – 224 с.
36. Белоусов Р., Белоусов А. и др. Инфляция: факторы, механизм, стратегия преодоления // Экономист. – 1996. – №4.
37. Береславська О. Стабільність гривні – успіх 2000 року // Вісник НБУ. – 2001. – №2. – С. 23–26.
38. Бицька Н. Кризові явища в банківській системі України та шляхи їх подолання // Фінанси України. – 1996. – №9.
39. Біленька Ж. Основні аспекти економічного співробітництва між Україною та Світовим банком // Фінанси України. – 1996. – №11.

40. Бороденко С. Застава як форма забезпечення банківських кредитів // Економіка. Фінанси. Право. – 2001. – №4. – С. 15–19.
41. Булатов М. Совершенствование безналичных расчетов // Бухгалтерия и банки. – 1996. – №4.
42. Василик О. Грошова реформа як метод фінансової стабілізації // Фінанси України. – 1996. – №7.
43. Величко А. Становление и развитие денежно-кредитной системы Украины // Экономика Украины. – 2001. – №5. – С. 8-13.
44. Гончаренко В. Кредитні спілки і кооперативні банки та особливості їх розвитку в Україні // Вісник НБУ. – 2000. – №1. – С. 47–50.
45. Грималюк А. Дифференцированная монетная политика и ее перспективы на Украине // Экономика Украины. – 1995. – №4.
46. Гриценко О. Гроші та грошово-кредитна політика. – К.: Основи, 1999.
47. Гроші та кредит: Підручник / За ред. Івасіва Б.С. – К.: КНЕУ, 1999.
48. Деньги и финансы: тесты и задачи / Под. ред. И.Т. Балабанова. – СПб: Питер, 2000. – 144 с.
49. Деньги. Кредит. Банки: Учебник для вузов. / Под ред. Е.Ф. Жукова. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1999. – 622 с.
50. Дзюблюк А. Некоторые аспекты денежно-кредитного регулирования экономики // Экономика Украины. – 2000. – №4. – С. 16–23.
51. Дзюблюк О.В. Оцінка ефективності кредитних вкладень комерційних банків // Фінанси України. – 2000. – №9. – С. 149–154.
52. Доллан Э. и др. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика. – М., Л., 1991.
53. Єпіфанов А.О. та інші. Грошово-кредитна політика в Україні: тенденції та перспективи // Фінанси України. – 2000. – №9. – С. 11–18.
54. Єрмоленко Г.Г., Кортикова Т.В. Аналіз кредитних операцій банків // Фінанси України. – 2001. – №3. – С. 121–129.
55. Жуков Е. Инфляция и рынок ценных бумаг // Деньги и кредит. – 1996. – №5.
56. Жуков Е. Деньги. Кредит. Банки. – М.: ЮНИТИ, 1999.
57. Иванов Л., Иванов А. Оценка банковской деятельности по материалам бухгалтерской отчетности // Бухгалтерия и банки. – 1996. – №1.
58. Иванова Н. Инструменты регулирования ликвидности банковской системы // Деньги и кредит. – 1996. – №11.
59. Исаев Д. Роль центральных банков в организации и функционировании платежной системы // Деньги и кредит. – 1996. – №2.
60. Кинах Я. Европейский банк реконструкции и развития в Украине // Банковское дело. – 1996. – №2.
61. Клименко Т. Кредитная деятельность банков Украины // Экономика Украины. – 2000. – №3. – С. 34–38.
62. Ковальчук Т., Коваль М. Комерційні банки України на фондовому ринку: оцінка реальної власності цінних паперів // Банківська справа. – 1996. – №6.
63. Козлов А. О регулировании деятельности банков на финансовом рынке // Деньги и кредит. – 1996. – №11.
64. Колосова В.П. Кредитування економіки України міжнародними фінансовими інститутами // Фінанси України. – 2000. – №2. – С.20–29.

65. Кравец В. Национальный банк в зеркале кредитно-финансовых проблем Украины // Банковское дело. – 1995. – №2.
66. Лисицький В., Рудаєв О., Лисицький І. Знову про гроші та борги в економіці України // Вісник НБУ. – 2000. – № 1. – С. 17–21.
67. Лукинов И. Инфляционная политика, ее разрушительные последствия и пути их преодоления // Экономика Украины. – 1994. – № 4.
68. Лютий І.О. Грошово-кредитна політика та особливості її реалізації в Україні // Фінанси України. – 2000. – №1. – С. 20–24.
69. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. – М: Республика, 1992.
70. Мельник А. Основные параметры денежно-кредитной политики в Украине // Экономика Украины. – 2000. – №7. – С. 25–31.
71. Михальченко С. Євро – перший рік після запровадження // Вісник НБУ – 2000. – №1. – С. 24–28.
72. Мишкін, Фредерік С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Гер. з англ. С.Панчишин, Г. Стеблій, А.Стасишин . – К.: Основи, 1998. – 963 с.
73. Мороз А., Пуховкіна М. Управління грошовим обігом // Фінанси України. – 1996. – № 10.
74. Олійник О. Банківські кредитні картки // Фінанси України. – 1996. – №11.
75. Основні засади грошово-кредитної політики на 2001 рік: Затверджено постановою Правління НБУ від 19.09.2000р. №365 // Вісник НБУ. – 2000. – №11. – С. 2–4.
76. Островська Н.С. Грошово-кредитна політика в Україні у контексті світового досвіду // Фінанси України. – 2000. – №5. – С. 107–110.
77. Потійко Ю.А. Аналіз кредитоспроможності підприємств в умовах ринкових відносин // Фінанси України. – 2001. – №1. – С. 118–123.
78. Приходьмо В. Управление банковской деятельностью в условиях неопределенности и риска // Бизнес-информ. – 1996. – №21, 22.
79. Пугачев В., Пителин А. Анализ вариантов антиинфляционной политики // Экономист. – 1996. – №5.
80. Романенко О. Сучасні методи оцінки кредитного ризику в банках України // Фінанси України. – 1996. – №8.
81. Савлук М. Роль банківської системи в реформуванні економіки України // Фінанси України. – 1996. – №6.
82. Симановский А., Сухов М. О проблемах и перспективах банковского надзора // Деньги и кредит. – 1996. – №8.
83. Ткаченко І., Луців Б. Моделювання управління динамікою кредитного портфеля // Вісник НБУ. – 2000. – №5. – С. 15–17.
84. Цилюрик Д. Процес кредитування підприємств малого бізнесу та його складові // Вісник НБУ. – 2000. – №11. – С. 30–31.
85. Шелудько Н.М. Проблемні кредити і фінансова стійкість банківської сфери // Фінанси України. – 2000. – №1. – С. 25–28.
86. Юровицкий В. Универсальная электронно-денежная система и банки // Банк. – 1996. – №8.
87. Ющенко В. Банковская система Украины // Банковское дело. – 1996. – №5.

Методичне видання

**Методичні рекомендації
з організації самостійної роботи
з дисципліни “Фінанси, гроші та кредит”
для бакалаврів з галузі знань
0306 – «Менеджмент і адміністрування»
за напрямом підготовки 6.030601 “Менеджмент”**

Укладач:

старший викладач
кафедри економіки підприємства *Сологуб М.П.*

Комп’ютерне верстання *Л.Г. Любченко*

Підписано до друку 07.02.2013. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 5,2. Тираж 100 пр. Зам. №4481

Видавець і виготовлювач

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Адреса: 18000, м.Черкаси, бул.Шевченка, 81, кімн. 117,
Тел. (0472) 37-13-16, факс (0472) 37-22-33,
e-mail: vydav@cdu.edu.ua, <http://www.cdu.edu.ua>
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК №3427 від 17.03.2009 р.